

**Έκθεση για τον στόχο 10% για αυστηρή
προστασία στο θαλάσσιο περιβάλλον
και την εφαρμογή του στην Ελλάδα**

Μαΐος 2025

Περιεχόμενα

ΣΥΝΟΨΗ - EXECUTIVE SUMMARY	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
I. Πλαίσιο: Οι στόχοι για τη θέσπιση Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών σε διεθνές, ενωσιακό και εθνικό επίπεδο	8
II. Τα οφέλη της αυστηρής προστασίας στο θαλάσσιο περιβάλλον	9
III. Η έννοια και τα κύρια χαρακτηριστικά του καθεστώτος αυστηρής προστασίας στο θαλάσσιο περιβάλλον	10
IV. Η έννοια και εφαρμογή του καθεστώτος αυστηρής προστασίας στο θαλάσσιο περιβάλλον στην Ελλάδα	11
V. Επιλογή περιοχών και διαδικασία για τη θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας	14
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	18
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	19
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	23

Συγγραφή και Επιμέλεια: Σοφία Κόπελα, Βασιλική Στεργίου

Συμβουλευτική ομάδα: Άντζελα Λάζου Dean (Blue Marine Foundation), Άννυ Μητροπούλου (Cyclades Preservation Fund), Νίκος Χαραλαμπίδης (Greenpeace), Ηλέκτρα Αθηναίου, Ιωάννης Γιώβος (ISEA), Κωνσταντίνα Ανδρεανίδου, Γιώργος Σαμψών (MEDASSET), Παναγιώτα Θεοδώρου, Δάφνη Μαυρογιώργου (ΑΡΧΕΛΩΝ), Μίλτος Γκλέτσος (Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης), Κωνσταντίνα Ντεμίρη, Γιώργος Παπαδημητρίου (Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία), Βέρα Αλεξανδροπούλου, Λουκία Καλαϊτζή, Χριστίνα Οικονόμου (Ιδρυμα Thalassa/ ΑΕΝΑΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑ), Αμαλία Αλμπερίνι, Δημήτρης Καραβέλλας, Σπύρος Κοτομάτας, Παναγιώτα Μαραγκού, Μιχάλης Μαργαρίτης, Γιώργος Μελλισουργός, Χαρίκλεια Μινώτου (WWF Ελλάς).

Η παρούσα έκθεση εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Προάγοντας τον στόχο 30X30 για ένα οικολογικά αντιπροσωπευτικό, συνεκτικό και καλά διαχειριζόμενο δίκτυο Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών στην Ελλάδα», που υλοποιείται στην Ελλάδα από το WWF Ελλάς και τη Greenpeace, χρηματοδοτούμενο από το Oceans 5.

This Policy Brief was developed with respect to the project “Advancing the 30X30 target for an ecologically-representative, coherent and well-managed network of Marine Protected Areas in Greece” implemented in Greece by WWF Greece and Greenpeace and funded by Oceans 5.

Project Lead: Βασιλική Στεργίου

Ο στόχος 10% για αυστηρή προστασία στο θαλάσσιο περιβάλλον και η εφαρμογή του στην Ελλάδα

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της θέσπισης καθεστώτων αυστηρής προστασίας σε περιοχές υψηλής οικολογικής αξίας προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι αλληλένδετες κρίσεις απώλειας της βιοποικιλότητας και του κλίματος, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα περιλαμβάνει συγκεκριμένο στόχο για την “αυστηρή προστασία τουλάχιστον του ενός τρίτου των προστατευόμενων περιοχών της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων όλων των εναπομεινάντων πρωτογενών και παλαιών δασών της ΕΕ” έως το 2030.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι αυστηρά προστατευόμενες περιοχές αποτελούν περιοχές όπου οι φυσικές διεργασίες αφήνονται ουσιαστικά ανεπηρέαστες από τις ανθρώπινες πιέσεις και απειλές. Πρόκειται δηλαδή για “περιοχές μη επέμβασης” όπου επιτρέπονται μόνο περιορισμένες και καλά ελεγχόμενες δραστηριότητες οι οποίες είναι συμβατές με τους στόχους διατήρησης και τις οικολογικές συνθήκες και ανάγκες εκάστης περιοχής. Επιστημονικές μελέτες έχουν αναδείξει πολλαπλά οφέλη από τη δημιουργία αυστηρά προστατευόμενων περιοχών (no-take Marine Protected Areas) σε διάφορα μέρη στον κόσμο και στην Ελλάδα, τόσο για τα θαλάσσια οικοσυστήματα όσο και για τις τοπικές κοινωνίες.

Η θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας σε περιοχές σημαντικές για τη θαλάσσια βιοποικιλότητα στη χώρα μας δεν αποτελεί μόνο συμμόρφωση με τον σχετικό στόχο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής της ΕΕ, αλλά και ένα κρίσιμο εργαλείο που μπορεί να επιφέρει πολλαπλά οφέλη για την προστασία και την ανθεκτικότητα των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης και την ανάκαμψη των ιχθυοαποθεμάτων, και παράλληλα για την ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών ειδικά σε σχέση με την αλιεία και τον τουρισμό.

Σκοπός της παρούσας έκθεσης είναι να συμβάλουμε στις προσπάθειες της χώρας μας για την επίτευξη του στόχου 10% αυστηρής προστασίας της θαλάσσιας επικράτειας της χώρας (ως αναπόσπαστου μέρους του στόχου 30% για τις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές) μέσω της αποσαφήνισης της έννοιας της αυστηρής προστασίας και της διατύπωσης συγκεκριμένων προτάσεων για την εφαρμογή του εν λόγω προστατευτικού καθεστώτος στην πράξη.

Για την επίτευξη του στόχου 10% αυστηρή προστασία έως το 2030 στην Ελλάδα, προτείνουμε τα εξής:

Προτάσεις

- 1. Θέσπιση του στόχου για αυστηρή προστασία του 10% της θαλάσσιας επικράτειας της χώρας έως το 2030 στην εθνική νομοθεσία** (ν. 5037/2023) και αποσαφήνιση της έννοιας αυτής, καθώς και ενσωμάτωση του στη νέα Εθνική Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα με προσδιορισμό συγκεκριμένων και στοχευμένων βημάτων και δράσεων για την επίτευξή του έως το 2030.
- 2. Καθορισμό ζωνών και επιτρεπόμενων χρήσεων/δραστηριοτήτων που συνάδουν με το καθεστώς αυστηρής προστασίας στα προεδρικά διατάγματα και τα σχέδια διαχείρισης** των ΘΠΠ βάσει των οικολογικών αναγκών εκάστης περιοχής, της οικοσυστημικής προσέγγισης και της αρχής της προφύλαξης, τόσο στο πλαίσιο του εν εξελίξει έργου για την εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών και την έκδοση προεδρικών διαταγμάτων και σχεδίων διαχείρισης για όλες τις περιοχές του δικτύου Natura όσο και στο πλαίσιο της διαδικασίας θέσπισης δύο νέων εθνικών θαλάσσιων πάρκων στο Ιόνιο και το Αιγαίο κατόπιν της σχετικής δέσμευσης της Ελλάδας στην 9η Διεθνή Διάσκεψη για τους Ωκεανούς τον Απρίλιο 2024.
- 3. Σχεδιασμό δράσεων για την αποκατάσταση θαλάσσιων οικοτόπων με τη θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας** και ενσωμάτωσή τους στο επικείμενο Εθνικό Σχέδιο Αποκατάστασης στο πλαίσιο της εφαρμογής του νέου Κανονισμού 2024/1991 για την αποκατάσταση της φύσης.
- 4. Διαμόρφωση ενός κατευθυντήριου οδηγού από το ΥΠΕΝ** (με τη συνδρομή του ΟΦΥΠΕΚΑ και της Επιτροπής “Φύση 2000”) για την ομοιόμορφη και συνεκτική εφαρμογή της αυστηρής προστασίας σε όλες τις ΘΠΠ της χώρας που θα συμβάλλει τόσο στις εν εξελίξει διαδικασίες για τη θέσπιση ΘΠΠ και μέτρων διατήρησης, όσο και σε μεταγενέστερες σχεδιαζόμενες δράσεις (π.χ. στο πλαίσιο της νέας Εθνικής Στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα).

5. **Δημιουργία μιας ομάδας εργασίας εμπειρογνομόνων προκειμένου να εντοπιστούν βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων κατάλληλες προτεινόμενες περιοχές** για την εφαρμογή αυστηρής προστασίας (είτε εντός υφιστάμενων ΘΠΠ ή νέων). Οι προτεινόμενες περιοχές θα πρέπει να στηρίζονται σε οικολογικά κριτήρια με προτεραιοποίηση περιοχών που έχουν υψηλή αξία για τη βιοποικιλότητα, όπως οικοσυστήματα πλούσια σε άνθρακα, περιοχές αναπαραγωγής ιχθύων και νηπιτροφεία, και κρίσιμα ενδιαιτήματα για την αναπαραγωγή και διαβίωση απειλούμενων ειδών.
6. **Σχεδιασμό και υλοποίηση συμμετοχικών διαδικασιών και ενεργειών διαβούλευσης κυρίως σε τοπικό επίπεδο** (π.χ. ημερίδες, συναντήσεις, διάχυση σχετικού υλικού για τα οφέλη της αυστηρής προστασίας) με σκοπό την ενημέρωση των εμπλεκόμενων φορέων και των τοπικών κοινωνιών και την ουσιαστική συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων σχετικά με τη θεσμοθέτηση καθεστώτος αυστηρής προστασίας.
7. Διασφάλιση ότι οι περιοχές με θεσμοθετημένο καθεστώς αυστηρής προστασίας θα έχουν **τα κατάλληλα μέσα και τους απαιτούμενους πόρους** (π.χ. για φύλαξη, για ελέγχους, παρακολούθηση κ.α.) προκειμένου να εφαρμοστεί ουσιαστικά και αποτελεσματικά το καθεστώς αυτό.

© Chris Johnson - Blue Panda 2024, Hellenic Trench / WWF

EXECUTIVE SUMMARY

Implementation of the 10% strict protection target in the marine environment in Greece.

Recognising the critical need to protect areas of high ecological value in order to effectively tackle the interlinked biodiversity and climate crises, the European Biodiversity Strategy sets a target to "strictly protect at least a third of the EU's protected areas, including all remaining EU primary and old-growth forests" by 2030.

According to the European Commission, strictly protected areas are areas where natural processes are "left essentially undisturbed from human pressures and threats". These are "non-intervention areas" where only limited and well-controlled activities that are compatible with the conservation objectives and the ecological conditions and needs of each area are allowed. Scientific studies have shown that the establishment of strictly protected areas (no-take Marine Protected Areas) can bring numerous benefits to marine ecosystems and local communities.

Establishing a strict protection regime in key marine biodiversity areas in Greece not only contributes to achieving the European Biodiversity Strategy target, but can also deliver multiple benefits, including the conservation of marine ecosystems, fish stocks restoration, climate change mitigation and adaptation, and the promotion of sustainable development in local communities, particularly in the fishing and tourism sectors.

This report aims to support Greece in achieving the 10% strict protection target (as an integral part of the 30% marine protected areas target) by clarifying the concept of strict protection and` providing specific recommendations for its implementation. **To help Greece achieve the 10% strict protection target by 2030, we recommend the following actions.**

Recommendations

1. **Incorporate the 10% strict protection target into national legislation and the forthcoming National Biodiversity Strategy** and determine specific steps and actions to achieve it by 2030.
2. **Designate zones within MPAs and define permitted uses in accordance with strict protection**, based on the ecological needs of each area, the ecosystem approach, and the precautionary principle. This is a crucial component of the ongoing project to carry out Special Environmental Studies and issue presidential decrees and management plans for all Natura network sites, and the process for establishing two new national marine parks in the Ionian and Aegean Seas, following Greece's commitment at the 9th Our Ocean Conference in April 2024.
3. **Design marine restoration measures based on strict protection, as part** of the National Restoration Plan, in compliance with the new EU Regulation 2024/1991 on nature restoration.
4. **Development of a guidance document by the Ministry of Environment and Energy**, in collaboration with the Natural Environment and Climate Change Agency and the "Nature 2000" Committee, to ensure consistent and coherent implementation of strict protection in all MPAs. This will facilitate the ongoing processes for establishing conservation measures in existing MPAs, as well as future initiatives and actions (for example, those outlined in the forthcoming National Biodiversity Strategy).
5. **Establish an expert working group to identify appropriate sites** for strict protection (either within existing MPAs or new ones). The proposed areas should be selected based on ecological criteria, with a focus on areas of high biodiversity value, such as carbon-rich ecosystems, fish breeding areas, nurseries, and critical habitats of endangered species.
6. **Develop and implement participatory processes and consultations primarily at the local level** (such as, workshops, meetings, dissemination of relevant material on the benefits of strict protection) to raise awareness and inform stakeholders and local communities, and to ensure their active participation in the decision-making process for the establishment of strict protection areas.
7. **Provide strictly protected areas with the necessary means and resources** (e.g., for monitoring, surveillance, and inspection) to enable them to effectively implement and enforce protection measures.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της θέσπισης καθεστώτων αυστηρής προστασίας σε περιοχές υψηλής οικολογικής αξίας προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι αλληλένδετες κρίσεις απώλειας της βιοποικιλότητας και του κλίματος, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα περιλαμβάνει συγκεκριμένο στόχο για την “αυστηρή προστασία τουλάχιστον του ενός τρίτου των προστατευόμενων περιοχών της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων όλων των εναπομεινάντων πρωτογενών και παλαιών δασών της ΕΕ” έως το 2030. Επιστημονικές μελέτες αναδεικνύουν τα πολλαπλά οφέλη από την εφαρμογή αυστηρής προστασίας για την αποτελεσματική προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων από επιβλαβείς ανθρώπινες δραστηριότητες, την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς τους και την αποκατάστασή τους, καθώς και για τη βιώσιμη ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών.

Σκοπός της παρούσας έκθεσης είναι να συμβάλουμε στις προσπάθειες της Ελλάδας για την επίτευξη του στόχου 10% αυστηρής προστασίας της θαλάσσιας επικράτειας της χώρας μέσω της αποσαφήνισης της έννοιας της αυστηρής προστασίας και της εφαρμογής του εν λόγω προστατευτικού καθεστώτος στην πράξη με συγκεκριμένες προτάσεις που αφορούν τόσο το νομικό πλαίσιο όσο και τις προβλεπόμενες διαδικασίες για τη θέσπιση προστατευτικών μέτρων για τις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές (ΘΠΠ).

Στις **Ενότητες I-II**, παρουσιάζονται οι στόχοι για τις ΘΠΠ σε διεθνές, ενωσιακό και εθνικό επίπεδο με έμφαση στον στόχο 10% για αυστηρή προστασία και τα οφέλη που προκύπτουν από το εν λόγω καθεστώς.

Στην **Ενότητα III**, αναλύεται η έννοια και τα κύρια χαρακτηριστικά της αυστηρής προστασίας με αναφορές στις κατευθυντήριες οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, την κατηγοριοποίηση προστατευόμενων περιοχών της Διεθνούς Ένωσης για τη Διατήρηση της Φύσης (International Union for the Conservation of Nature, IUCN) και επιστημονικές μελέτες και σχετική βιβλιογραφία.

Επιπλέον, η έννοια της αυστηρής προστασίας αναλύεται με βάση την εθνική νομοθεσία για τις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές και τη διαμόρφωση και θέσπιση του καθεστώτος προστασίας τους με έμφαση στον προσδιορισμό ζωνών προστασίας και τον καθορισμό των χρήσεων και δραστηριοτήτων εντός των ζωνών αυτών βάσει του ν. 1650/1986 και του π.δ. 59/2018 (**Ενότητα IV**).

Τέλος, στην **Ενότητα V**, παρουσιάζονται στοιχεία που αφορούν στην επιλογή περιοχών που θα πρέπει να προτεραιοποιηθούν για την εφαρμογή καθεστώτος αυστηρής προστασίας και τη διαδικασία για τη θέσπισή του.

I.Πλαίσιο: Οι στόχοι για τη θέσπιση Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών σε διεθνές, ενωσιακό και εθνικό επίπεδο

Διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο

Αναγνωρίζοντας την κρίσιμη σημασία των θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών (ΘΠΠ) ως εργαλείο για την αντιμετώπιση των αλληλένδετων περιβαλλοντικών κρίσεων, απώλειας της βιοποικιλότητας και κλιματικής κρίσης, το Παγκόσμιο Πλαίσιο για τη Βιοποικιλότητα του Κούνμινγκ-Μόντρεαλ, το Μεσογειακό Στρατηγικό Πρόγραμμα Δράσης για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας μετά το 2020 και η Στρατηγική της ΕΕ για τη Βιοποικιλότητα έχουν υιοθετήσει έναν συγκεκριμένο στόχο που καλεί όλα τα κράτη να διασφαλίσουν ότι έως το 2030 τουλάχιστον το 30% των θαλάσσιων περιοχών, ιδίως περιοχές ιδιαίτερης σημασίας για τη βιοποικιλότητα, θα καλύπτεται από συνεκτικά και οικολογικά αντιπροσωπευτικά δίκτυα θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών ή άλλων χωρικών μέτρων προστασίας με αποτελεσματική και συμμετοχική διαχείριση.¹

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική προβλέπει ως βασική δέσμευση για την προστασία της φύσης έως το 2030 την **“αυστηρή προστασία τουλάχιστον του ενός τρίτου των προστατευόμενων περιοχών της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων όλων των εναπομεινάντων πρωτογενών και παλαιών δασών της ΕΕ”**.

Σύμφωνα με τη Στρατηγική, “η αυστηρή προστασία δεν σημαίνει κατ’ ανάγκη ότι η περιοχή δεν είναι προσβάσιμη στον άνθρωπο, αλλά ότι αφήνει τις φυσικές διεργασίες ουσιαστικά αδιατάρακτες με σεβασμό στις οικολογικές απαιτήσεις των περιοχών”. Προβλέπεται δε ότι εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών να εξειδικεύσουν την έννοια αυτή.²

Για να διευκολύνει τα κράτη μέλη στην υλοποίηση των στόχων αυτών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε τον Ιανουάριο 2022 ένα έγγραφο εργασίας με τίτλο «Κριτήρια και οδηγίες για τον χαρακτηρισμό προστατευόμενων περιοχών»,³ στο οποίο παρέχονται κατευθυντήριες οδηγίες για την αποσαφήνιση του στόχου αυστηρής προστασίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει επίσης σχεδιάσει μια διαδικασία για την παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων από τα κράτη μέλη (“pledges and review”, “δεσμεύσεις και αξιολόγηση”) κατά την οποία τα κράτη καλούνται να καταθέσουν στοιχεία σχετικά με το πού βρίσκονται σήμερα και πώς προτίθενται να συμβάλλουν στην επίτευξη των συγκεκριμένων στόχων σε επίπεδο βιοπεριοχής. Ειδικά για τον στόχο 10%, τα κράτη μέλη

καλούνται να καταγράψουν “την έκταση που τελεί σήμερα υπό αυστηρή προστασία σύμφωνα με τον ορισμό του κατευθυντήριου οδηγού της Επιτροπής και την αναμενόμενη έκταση που θα καλυφθεί το 2030”⁴ και να εξηγήσουν τα κριτήρια που χρησιμοποίησαν για την επιλογή των περιοχών με αυστηρή προστασία, και πώς η επιλογή των περιοχών συνάδει με τα κριτήρια που περιλαμβάνονται στον Οδηγό της Επιτροπής.⁵

Η επίτευξη των στόχων αυτών συνδέεται άμεσα και με την εφαρμογή της Οδηγίας Πλαίσιο για τη Θαλάσσια Στρατηγική καθώς η επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλάσσιων οικοσυστημάτων μπορεί να πραγματοποιηθεί, μεταξύ άλλων, μέσω αυστηρά προστατευόμενων περιοχών που θα περιλαμβάνουν την αποκατάσταση πλούσιων σε άνθρακα οικοσυστημάτων καθώς και σημαντικών περιοχών ωτοκίας και αναπαραγωγής ιχθύων.⁶

Είναι επίσης σημαντικό η υλοποίηση του στόχου για 10% αυστηρή προστασία να εναρμονιστεί και με τους νέους στόχους και υποχρεώσεις βάσει του προσφάτως ψηφισθέντος Κανονισμού (ΕΕ) 2024/1991 για την αποκατάσταση της φύσης.⁷ Ειδικά, η παθητική αποκατάσταση (passive restoration) μέσω της απαγόρευσης βλαπτικών δραστηριοτήτων σε περιοχές με υποβαθμισμένα οικοσυστήματα με σκοπό την αποκατάστασή τους συνδέεται με το καθεστώς αυστηρής προστασίας⁸ και συνεπώς τα κράτη μέλη θα πρέπει να συμπεριλάβουν σχετικές δράσεις στα εθνικά σχέδια αποκατάστασης που προβλέπονται στο Κεφάλαιο 3 του νέου Κανονισμού.

Εθνικό επίπεδο

Η Ελλάδα έχει ενσωματώσει τον στόχο 30X30 στην εθνική νομοθεσία (άρθρο 174 παρ. 1 του ν. 5037/2023) ως εξής: “Εως το 2030, τουλάχιστον το τριάντα τοις εκατό (30%) της χερσαίας έκτασης, συμπεριλαμβανομένων των αρχέγονων και παλαιών δασών, και το τριάντα τοις εκατό (30%) των χωρικών υδάτων της χώρας ορίζονται ως περιοχές προστασίας της βιοποικιλότητας, σύμφωνα με τις παρ. 1 και 2 του άρθρου 19 του ν. 1650/1986 (Α’ 160).⁹ Παράλληλα, στο πλαίσιο της 9ης Διάσκεψης για τους ωκεανούς που διοργάνωσε η χώρα μας στην Αθήνα στις 15-17 Απριλίου 2024 (9th Our Ocean Conference), η ελληνική κυβέρνηση ανακοίνωσε συγκεκριμένες δεσμεύσεις που συμβάλλουν στην επίτευξη του στόχου 30X30, όπως η θέσπιση δύο νέων εθνικών θαλάσσιων πάρκων έως το 2024 που θα οδηγήσουν στην προστασία του 32% των

χωρικών υδάτων της χώρας, η απαγόρευση της τράτας βυθού σε εθνικά θαλάσσια πάρκα έως το 2026 και σε όλες τις ΘΠΠ έως το 2030, η ενίσχυση συστημάτων φύλαξης και επιτήρησης σε ΘΠΠ, κ.α.. Είχε ήδη προηγηθεί η δέσμευση του Έλληνα πρωθυπουργού στο διεθνές συνέδριο της IUCN τον Σεπτέμβριο 2021 για την επίτευξη του στόχου 30X30 στη θαλάσσια επικράτεια της χώρας, καθώς και για τη θέσπιση μέτρων διατήρησης για όλες τις περιοχές του δικτύου Natura 2000 έως τον Δεκέμβριο 2022.¹⁰ Η δέσμευση για τις περιοχές του δικτύου Natura παραμένει έως σήμερα ανεκπλήρωτη.

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά την αλιεία, ο πρωθυπουργός δεσμεύτηκε στο προαναφερθέν συνέδριο της IUCN να μειωθεί η υπεραλίευση έως το 2030 και ειδικότερα ότι έως την ημερομηνία αυτή 10% των θαλασσών μας θα γίνουν “no-take reserves” όπου δεν θα επιτρέπεται η αλιεία.¹¹ Στόχος για την αλιεία ενσωματώθηκε πρόσφατα και στην εθνική νομοθεσία (ν. 5037/2023), αφορά όμως τη «λήψη μέτρων περιορισμού της αλιείας στο δέκα τοις εκατό (10%) των χωρικών υδάτων» και όχι την πλήρη απαγόρευσή της.¹²

Στην εθνική νομοθεσία δεν υπάρχει ρητή πρόβλεψη για την έννοια της αυστηρής προστασίας. Ωστόσο, η έννοια αυτή συνδέεται άμεσα με τον χαρακτηρισμό των περιοχών και των καθορισμό των ζωνών προστασίας όπως προβλέπονται στο άρθρο 19 του ν. 1650/1986, καθώς και τον προσδιορισμό των χρήσεων και δραστηριοτήτων στα προεδρικά διατάγματα του άρθρου 21 παρ. 4 του ν. 1650/1986 και την εξειδίκευσή τους στα σχέδια διαχείρισης του άρθρου 21 παρ. 3 του ίδιου νόμου. Συνεπώς, **η επίτευξη των ως άνω στόχων και η εφαρμογή του καθεστώτος αυστηρής προστασίας συνδέεται με το εν εξελίξει έργο που συντονίζει το ΥΠΕΝ για την εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών (ΕΠΜ) και την έκδοση προεδρικών διαταγμάτων προστασίας και σχεδίων διαχείρισης για τις υφιστάμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000.** Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι το έργο αυτό σημειώνει σημαντικές καθυστερήσεις και βρίσκεται ακόμα σε αρχικό στάδιο χωρίς να έχουν ολοκληρωθεί οι διαβουλεύσεις των ΕΠΜ, ενώ υπάρχουν σοβαρές ανησυχίες για το πότε (ή ακόμα και αν) θα ολοκληρωθεί. Επιπλέον, η εφαρμογή του καθεστώτος αυστηρής προστασίας συνδέεται και με την ομοίως εν εξελίξει διαδικασία για τη θέσπιση δύο νέων θαλάσσιων πάρκων στο Ιόνιο και το Αιγαίο κατόπιν της σχετικής δέσμευσης της Ελλάδας στην 9η Διάσκεψη για τους Ωκεανούς τον Απρίλιο 2024.¹³

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα μέχρι στιγμής δεν έχει καταθέσει συγκεκριμένη “δέσμευση” (pledge) στο πλαίσιο της διαδικασίας “pledges and

review” και συνεπώς δεν είναι σαφές πώς η Ελλάδα θα ανταποκριθεί στη θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας στο 10% της θαλάσσιας επικράτειας της χώρας.

II. Τα οφέλη της αυστηρής προστασίας στο θαλάσσιο περιβάλλον

Επιστημονικές μελέτες και στοιχεία καταδεικνύουν ότι οι περιοχές στις οποίες απαγορεύονται δραστηριότητες που συνδέονται με την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων είναι κρίσιμες για την αποτελεσματική προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων από επιβλαβείς ανθρώπινες δραστηριότητες καθώς και για την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς τους και την αποκατάστασή τους.¹⁴ Οι περιοχές αυτές αναφέρονται συνήθως στη βιβλιογραφία ως ΘΠΠ πλήρους προστασίας (full protection MPAs), no-take zones/MPAs ή “marine reserves”.¹⁵

Σημαντικά οφέλη έχουν καταγραφεί από την εφαρμογή καθεστώτος αυστηρής προστασίας, όπως:

- Ανάκαμψη των ιχθυοαποθεμάτων¹⁶ (αύξηση της βιομάζας και της πυκνότητας των ιχθυοπληθυσμών καθώς και του μεγέθους των επιμέρους ατόμων) τόσο εντός των περιοχών αυστηρής προστασίας όσο και σε γειτονικές περιοχές¹⁷
- Αποκατάσταση φυσικών οικοτόπων και οικοσυστημάτων¹⁸ και ανάκαμψη της βιοποικιλότητας ειδικά σε ό,τι αφορά την αφθονία των ειδών¹⁹
- Συμβολή στον μετριασμό της κλιματικής κρίσης μέσω της δέσμευσης και της αποθήκευσης διοξειδίου του άνθρακα από σημαντικούς θαλάσσιους οικοτόπους, όπως τα λιβάδια ποσειδωνίας²⁰ και οι τραγάνες (ενασβεστωμένα κοραλλιοειδή ροδοφύκη).²¹
- Ενίσχυση της προσαρμογής στην κλιματική κρίση καθώς η ανάκαμψη και ανθεκτικότητα φυσικών οικοτόπων όπως τα λιβάδια ποσειδωνίας προστατεύουν τις ακτές από τη διάβρωση.²²

Τα οφέλη αυτά συνδέονται και με **τη βιώσιμη ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών ειδικά σε σχέση με την αλιεία και τον τουρισμό.**²³ Από την ανάκαμψη των ιχθυοαποθεμάτων στις περιοχές γύρω από τις περιοχές με αυστηρή προστασία, μπορεί να ενισχυθεί ο βιοπορισμός και η βιωσιμότητα των αλιευτικών κοινοτήτων.²⁴ Σημαντικά είναι επίσης τα κοινωνικο-

οικονομικά οφέλη από τον τουρισμό καθώς οι περιοχές αυστηρής προστασίας προσελκύουν τουρίστες και επισκέπτες που ενδιαφέρονται για ήπιες δραστηριότητες αναψυχής και απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος.²⁵

Η ανάκαμψη των ιχθυοαποθεμάτων μέσω της θέσπισης απαγόρευσης δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την εκμετάλλευση φυσικών πόρων και ειδικότερα της αλιείας αναδεικνύεται από το παράδειγμα της προστατευόμενης περιοχής της νήσου Γυάρου. Έρευνες που εκπονήθηκαν από το ΕΛΚΕΘΕ (2018-2020 και 2023-2024) ανέδειξαν ότι η **θέσπιση της ΘΠΠ της Γυάρου και η απαγόρευση της αλιείας οδήγησε στην αύξηση της αφθονίας και της ποικιλότητας των ιχθυοαποθεμάτων** εντός της περιοχής αυτής σε σύγκριση με τα γειτονικά νησιά που υπόκεινται σε αλιευτική εκμετάλλευση.²⁶ Παρόμοια στοιχεία καταγράφηκαν και στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου – Βόρειων Σποράδων όπου η **απαγόρευση και η ρύθμιση της αλιευτικής δραστηριότητας ωφέλησε τόσο τα εμπορικά είδη όσο και τους ιχθυοπληθυσμούς στο σύνολό τους.**²⁷

Για τους λόγους αυτούς, η IUCN τονίζει την ανάγκη να αυξηθούν οι αυστηρά προστατευόμενες ΘΠΠ (no-take MPAs) οι οποίες αποτελούν σήμερα πολύ μικρό ποσοστό των ΘΠΠ σε παγκόσμιο επίπεδο.²⁸ Επισημαίνει δε ότι «η έλλειψη ΘΠΠ με αυστηρό και μόνιμο καθεστώς προστασίας περιορίζει την ικανότητά μας για προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και τον μετριασμό της».²⁹

III. Η έννοια και τα κύρια χαρακτηριστικά του καθεστώτος αυστηρής προστασίας στο θαλάσσιο περιβάλλον

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσδιορίζει στον κατευθυντήριο οδηγό της κάποια κύρια στοιχεία που χαρακτηρίζουν το καθεστώς αυστηρής προστασίας και τις προϋποθέσεις για την εφαρμογή του, παραθέτοντας ειδικότερα τον εξής ορισμό:

«Οι αυστηρά προστατευόμενες περιοχές είναι πλήρως και νομικά προστατευόμενες περιοχές που έχουν οριστεί για να διατηρήσουν ή/και να αποκαταστήσουν την ακεραιότητα φυσικών περιοχών πλούσιων σε βιοποικιλότητα με την υποκείμενη οικολογική δομή τους και τις υποστηρικτικές φυσικές περιβαλλοντικές διεργασίες. Συνεπώς, οι φυσικές διεργασίες αφήνονται ουσιαστικά ανεπηρέαστες από τις ανθρώπινες πιέσεις και απειλές στη συνολική

οικολογική δομή και λειτουργία της περιοχής, ανεξάρτητα από το αν οι εν λόγω πιέσεις και απειλές εντοπίζονται εντός ή εκτός της αυστηρά προστατευόμενης περιοχής»

Η Επιτροπή αναφέρει επίσης ότι:

«ο όρος ότι οι φυσικές διεργασίες πρέπει να παραμείνουν ουσιαστικά αδιατάρακτες από τις ανθρώπινες πιέσεις και απειλές σημαίνει ότι πολλές αυστηρά προστατευόμενες περιοχές θα είναι περιοχές μη επέμβασης, όπου θα επιτρέπονται μόνο περιορισμένες και καλά ελεγχόμενες δραστηριότητες που είτε δεν παρεμβαίνουν στις φυσικές διεργασίες είτε τις ενισχύουν».³⁰

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι αυστηρώς προστατευόμενες περιοχές θα πρέπει να αφήνονται ουσιαστικά ανενόχλητες από ανθρώπινες παρεμβάσεις και δραστηριότητες, ωστόσο, μπορούν να λάβουν χώρα εντός των περιοχών αυτών ορισμένες δραστηριότητες, «περιορισμένες και καλά ελεγχόμενες», εφόσον **είναι συμβατές με τους στόχους διατήρησης της εκάστοτε περιοχής και υπό την προϋπόθεση ότι θα αξιολογούνται κατά περίπτωση.** Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι και ο ίδιος ο καθορισμός των στόχων διατήρησης θα πρέπει να λάβει υπόψη τις οικολογικές απαιτήσεις των φυσικών αξιών κάθε περιοχής και την ανάγκη να προστατευθούν αυστηρά.³¹

Οι **επιτρεπόμενες δραστηριότητες αφορούν σε (i) δραστηριότητες που δεν παρεμβαίνουν στις φυσικές διεργασίες και (ii) δραστηριότητες ενεργού διαχείρισης που διατηρούν ή ενισχύουν τις φυσικές διεργασίες.**

Σε ό,τι αφορά τις **δραστηριότητες ενεργού διαχείρισης**, η Επιτροπή αναφέρει ότι αυτές θα πρέπει να περιορίζονται στις απαραίτητες ενέργειες για την αποκατάσταση και/ή διατήρηση των οικοτόπων και των ειδών για την προστασία των οποίων έχει χαρακτηριστεί η περιοχή. Τα κύρια κριτήρια για την αποδοχή **δράσεων ενεργού διαχείρισης**, σύμφωνα με την Επιτροπή, φαίνεται να αφορούν στην επίτευξη συγκεκριμένου αποτελέσματος που συνδέεται με τους στόχους διατήρησης, την αναγκαιότητα για την εν λόγω διαχειριστική ενέργεια με βάση τα οικολογικά χαρακτηριστικά του προστατευτέου αντικείμενου, και την ήπια ένταση της δραστηριότητας. Ενδεικτικά παραδείγματα τα οποία όμως θα πρέπει να κριθούν κατά περίπτωση είναι: τοποθέτηση τεχνητών υφάλων, τοποθέτηση ειδικών ναυδέτων χαμηλής όχλησης για την προστασία της ποσειδωνίας, μηχανικές παρεμβάσεις για τη διατήρηση θαλάσσιων σπηλαίων από τη διάβρωση κ.α. Ομοίως, δράσεις (ενεργητικής) αποκατάστασης των φυσικών αξιών των περιοχών είναι συμβατές με την έννοια της αυστηρής προστασίας,

όπως π.χ. η φύτευση ή μεταφύτευση ποσειδωνίας σε περιοχές με υποβαθμισμένα λιβάδια ποσειδωνίας ή με υπολειμματικά ριζώματα ποσειδωνίας (*dead matte*). Συγκεκριμένες δράσεις αποκατάστασης αναφέρονται και στο Παράρτημα VI του νέου Κανονισμού της ΕΕ για την αποκατάσταση της φύσης.³²

Σχετικά με **άλλες δραστηριότητες οι οποίες θα πρέπει να αξιολογούνται κατά περίπτωση** και να διασφαλίζεται ότι συνάδουν με τους στόχους διατήρησης της περιοχής, η Επιτροπή παραθέτει τα εξής παραδείγματα που σχετίζονται με το θαλάσσιο περιβάλλον:

- επιστημονική έρευνα
- δραστηριότητες για τον έλεγχο των χωροκατακτητικών, ξενικών ειδών
- δραστηριότητες που συνδέονται με τη χρήση των φυσικών πόρων, σε μικρή κλίμακα, από τους αυτόχθονες πληθυσμούς, για τη διαβίωσή τους.
- μη παρεμβατικές και αυστηρά ελεγχόμενες δραστηριότητες αναψυχής

Λαμβάνοντας υπόψη τις ως άνω προσεγγίσεις, το καθεστώς αυστηρής προστασίας είναι εναρμονισμένο με τις κατηγορίες Ia, Ib, II (ως μέρος της ζώνωσης) της IUCN στις οποίες απαγορεύονται όλες οι δραστηριότητες που σχετίζονται με την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων ενώ επιτρέπονται ορισμένες δραστηριότητες που αφορούν ειδικά ήπιες μορφές τουρισμού.³³

Χαρακτηριστικά και προϋποθέσεις του καθεστώτος αυστηρής προστασίας:

Σημαντική προϋπόθεση είναι το καθεστώς αυτό να είναι **θεσμοθετημένο ή να έχει δεσμευτικό χαρακτήρα**. Αυτό αφορά τόσο τον προσδιορισμό και χαρακτηρισμό της περιοχής, όσο και τη λήψη κατάλληλων διαχειριστικών μέτρων που θα διασφαλίσουν το καθεστώς αυτό (management effectiveness).³⁴ Το καθεστώς αυστηρής προστασίας μπορεί να εφαρμόζεται **στο σύνολο της έκτασης μιας προστατευόμενης περιοχής ή σε συγκεκριμένη ζώνη** στο πλαίσιο της λήψης κανονιστικών μέτρων για την προστασία της. Επίσης, η περιοχή ή η ζώνη με καθεστώς αυστηρής προστασίας θα πρέπει να περικλείεται από κατάλληλα θεσπισμένες «περιφερειακές ζώνες» (buffer zones) που θα διασφαλίζουν ότι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εκτός των ορίων της ζώνης ή της περιοχής αυστηρής προστασίας δεν παρεμβαίνουν και αφήνουν αδιατάρακτες τις φυσικές λειτουργίες των προστατευόμενων οικοσυστημάτων.

Τέλος, είναι σημαντικό οι περιοχές με καθεστώς αυστηρής προστασίας να είναι **ουσιαστικά**

λειτουργικές, ώστε το καθεστώς αυτό να μπορεί να αποφέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα όσον αφορά τη διατήρηση. Λαμβάνοντας υπόψη τα προστατευτέα οικοσυστήματα, οι περιοχές θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλες σε έκταση προκειμένου να αφήνονται αδιατάραχτες οι φυσικές λειτουργίες τους,³⁵ ωστόσο έχει υποστηριχθεί ότι και μικρότερες περιοχές μπορούν να επιφέρουν σημαντικά οφέλη.³⁶ Θα πρέπει τέλος να διασφαλιστεί ότι η απαγόρευση δραστηριοτήτων εντός των περιοχών αυτών δεν θα οδηγήσει στη μετατόπιση ή την εντατικοποίηση των δραστηριοτήτων αυτών σε άλλες περιοχές υψηλής βιολογικής σημασίας. Για τους λόγους αυτούς, είναι κρίσιμο ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός (ΘΧΣ) να αποτελέσει το πλαίσιο για την ορθολογική και ολοκληρωμένη κατανομή των δραστηριοτήτων και χρήσεων στον θαλάσσιο χώρο και να συμπεριλάβει με σαφήνεια τις περιοχές όπου θα πρέπει να εφαρμοστεί καθεστώς αυστηρής προστασίας.

IV. Η έννοια και εφαρμογή του καθεστώτος αυστηρής προστασίας στο θαλάσσιο περιβάλλον στην Ελλάδα

Καθορισμός χρήσεων και δραστηριοτήτων εντός των ΘΠΠ

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η εθνική νομοθεσία δεν προβλέπει ρητά την έννοια της αυστηρής προστασίας. Στο άρθρο 174 παρ. 2 του ν. 5037/2023 γίνεται αναφορά στο καθεστώς «υψηλής προστασίας» το οποίο περιλαμβάνει τις «ζώνες απολύτου προστασίας ή προστασίας της φύσης, σύμφωνα με τις περ. α) και β), αντίστοιχα, της παρ. 4 του άρθρου 19 του ν. 1650/1986» με αναφορά όμως στο «σύνολο των αρχέγονων και παλαιών δασών, των μικρών νησιωτικών υγροτόπου που περιλαμβάνονται στο από 12.6.20120 π.δ. (ΑΑΠ 229) καθώς και των περιοχών “RAMSAR”». Δεν υπάρχει κάποια αναφορά σε θαλάσσια οικοσυστήματα.

Η εφαρμογή της αυστηρής προστασίας στις **Περιοχές Προστασίας της Βιοποικιλότητας (ΠΠΒ) και στα Εθνικά Πάρκα** (άρθρο 19 παρ. 1 και 2 στοιχ. (α) του ν. 1650/1986) συνδέεται με τον καθορισμό των χρήσεων γης και δραστηριοτήτων στα προεδρικά διατάγματα και την εξειδίκευσή τους στα σχέδια διαχείρισης που προβλέπονται στο άρθρο 21 παρ. 3-4 του ν. 1650/1986,

ανά ζώνη προστασίας (ήτοι ζώνη απόλυτης προστασίας, ζώνη προστασίας της φύσης, ζώνη διατήρησης οικοτόπων και ειδών, ζώνη βιώσιμης διαχείριση φυσικών πόρων) σύμφωνα με το άρθρο 19 παρ. 4 του ν. 1650/1986 σε συνδυασμό με το άρθρο 14 (α-δ) του π.δ. 59/2018 για τις χρήσεις γης.

Λαμβάνοντας υπόψη τόσο την περιγραφή των ζωνών προστασίας όσο και τις προβλεπόμενες ανά ζώνη χρήσεις γης, προκύπτει ότι η Ζώνη Απόλυτης Προστασίας της Φύσης (ΖΑΠΦ) και η Ζώνη Προστασίας της Φύσης (ΖΠΦ) στοχεύουν στην προστασία των πιο ευαίσθητων και πολύτιμων για τη βιοποικιλότητα οικοτόπων και ειδών, και συνεπώς οι ζώνες αυτές μπορούν να θεωρηθούν ότι ανταποκρίνονται – υπό προϋποθέσεις ειδικά σε ό,τι αφορά τη ΖΠΦ – στο καθεστώς αυστηρής προστασίας με βάση τα κριτήρια που αναφέρθηκαν παραπάνω και προκρίνονται στον κατευθυντήριο οδηγό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Αντίθετα, το καθεστώς προστασίας στη Ζώνη Διατήρησης Οικοτόπων και Ειδών και τη Ζώνη Βιώσιμης Διαχείρισης Φυσικών Πόρων είναι πιο ευέλικτο σε ό,τι αφορά τις επιτρεπόμενες δραστηριότητες και συνεπώς δεν συνάδει με την έννοια της αυστηρής προστασίας. Χρήσεις που προβλέπονται σε αυτές τις ζώνες, όπως π.χ. (25) Εξορυκτικές δραστηριότητες (Ορυχεία - Λατομεία - Μεταλλεία, Αμμοληψία, Ζώνες αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων) και (34) Εγκαταστάσεις Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, αποτελούν επεμβατικές δραστηριότητες που επηρεάζουν σημαντικά τις φυσικές διεργασίες της περιοχής και είναι συνεπώς μη συμβατές με την έννοια της αυστηρής προστασίας.

Ωστόσο, στη ΖΑΠΦ και στη ΖΠΦ η πλήρωση των κριτηρίων και των προϋποθέσεων για το καθεστώς αυστηρής προστασίας θα εξαρτηθεί κατά περίπτωση από τον προσδιορισμό των επιτρεπόμενων, εντός της κάθε ζώνης, χρήσεων γης όπως ορίζονται στο προεδρικό διάταγμα κάθε προστατευόμενης περιοχής και στην εξειδίκευση των χρήσεων και δραστηριοτήτων στο σχέδιο διαχείρισης του άρθρου 21 παρ. 3 του ν. 1650/1986.

Στο Παράρτημα παρουσιάζονται σε μορφή πίνακα οι θαλάσσιες χρήσεις και δραστηριότητες στη ΖΑΠΦ και στη ΖΠΦ βάσει των άρθρων 14α και β του π.δ. 59/2018 και αξιολογείται κατά πόσο και υπό ποιες προϋποθέσεις οι χρήσεις αυτές είναι συμβατές με τον ορισμό και τα χαρακτηριστικά του καθεστώτος αυστηρής προστασίας με βάση τον κατευθυντήριο οδηγό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, καθώς και καλές πρακτικές και επιστημονικές μελέτες.

Από τις ΕΠΜ που έχουν ήδη τεθεί σε διαβούλευση, και παρά το γεγονός ότι σε κάποιες από αυτές γίνεται αναφορά στον στόχο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για αυστηρή προστασία,³⁷ διαφαίνεται ότι σε πολύ λίγες περιπτώσεις έχουν προσδιοριστεί θαλάσσιες ΖΑΠΦ, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις οι χρήσεις που έχουν αναγνωριστεί για τις θαλάσσιες ΖΠΦ δεν συνάδουν με το καθεστώς αυστηρής προστασίας όπως αναλύθηκε ανωτέρω και στο Παράρτημα.

Είναι συνεπώς σημαντικό να διασφαλιστεί ότι τα **προεδρικά διατάγματα των θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών θα περιλαμβάνουν επαρκείς και κατάλληλες (σε έκταση, χωροθέτηση και αντιπροσωπευτικότητα) περιοχές για την εφαρμογή αυστηρής προστασίας με τον προσδιορισμό κατάλληλων ζωνών και συμβατών χρήσεων όπως αναλύθηκε ανωτέρω και προσδιορίζεται στον Πίνακα του Παραρτήματος.**

Επίσης, για να μειωθούν οι επιπτώσεις που προκύπτουν από δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εκτός των περιοχών με καθεστώς αυστηρής προστασίας, θα πρέπει να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα (π.χ. ρύθμιση επιβλαβών δραστηριοτήτων) και **στις ζώνες που περικλείουν τις περιοχές αυτές είτε εντός της ΘΠΠ είτε εκτός (buffer zones).** Ειδικά σε ό,τι αφορά την αλιεία, προτείνεται η λήψη κατάλληλων ρυθμιστικών μέτρων σε περιοχές παρακείμενες των περιοχών αυστηρής προστασίας προκειμένου να αποφευχθεί η εντατικοποίηση ή μετατόπιση της αλιευτικής δραστηριότητας σε αυτές.³⁸

Σε αυτό το πλαίσιο, ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί **στο προστατευτικό καθεστώς του παράκτιου χώρου**, δεδομένης της κρίσιμης διασύνδεσης μεταξύ των θαλάσσιων και χερσαίων/παράκτιων ζωνών, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το καθεστώς αυστηρής προστασίας στη θάλασσα δεν θα ακυρωθεί στην πράξη από δραστηριότητες που ασκούνται στον παράκτιο χώρο. Συνεπώς, η απαγόρευση δραστηριοτήτων στον παράκτιο χώρο που δεν συνάδουν με το καθεστώς αυστηρής προστασίας κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να διασφαλιστεί μια ολοκληρωμένη οικοσυστημική προσέγγιση στη διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής και την προστασία των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων.

Η θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας θα πρέπει να στηρίζεται **στην αρχή της προφύλαξης και στην οικοσυστημική προσέγγιση** για την προστασία των προστατευτέων αντικειμένων, τόσο των οικοτόπων και ειδών χαρακτηρισμού των περιοχών του δικτύου Natura 2000, όσο και του θαλάσσιου οικοσυστήματος εν γένει. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επισημαίνει τη

σημασία της αρχής της προφύλαξης σε ό,τι αφορά τον καθορισμό ρυθμιστικών μέτρων για την αλιεία βάσει της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους,³⁹ ενώ παράλληλα ο Κανονισμός 1380/2013 προβλέπει ότι η διαχείριση της αλιείας στο πλαίσιο της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής θα πρέπει να γίνει στη βάση της οικοσυστημικής προσέγγισης προκειμένου να μετριαστούν σημαντικά οι επιπτώσεις από τις αλιευτικές δραστηριότητες στα θαλάσσια οικοσυστήματα.⁴⁰

Οι λοιπές κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών, ήτοι **καταφύγια άγριας ζωής (ΚΑΖ) και προστατευόμενα τοπία και προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί** (άρθρο 19 παρ. 2 στοιχ. β και γ), στις περιπτώσεις που δεν συμπίπτουν με ΠΠΒ ή Εθνικά Πάρκα, θα μπορούσαν επίσης να συμβάλλουν στην επίτευξη του στόχου 10%. Οι περιοχές αυτές θεσπίζονται με απόφαση του αρμόδιου οργάνου του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας με την οποία καθορίζονται όροι και περιορισμοί για τις δραστηριότητες που ασκούνται εντός των περιοχών αυτών, με προβλέψεις στη νομοθεσία οριζόντιων απαγορεύσεων για τη θήρα και την επαγγελματική αλιεία για τα ΚΑΖ (άρθρο 21 παρ. 7 ν. 1650/1986). Για τις περιοχές αυτές δεν υπάρχει πρόβλεψη για ζώνωση και για καθορισμό χρήσεων γης βάσει του π.δ. 59/2018. Για την εφαρμογή καθεστώτος αυστηρής προστασίας στις περιοχές αυτές θα πρέπει να προβλέπονται στις σχετικές αποφάσεις απαγορεύσεις όλων των επεμβατικών δραστηριοτήτων που επηρεάζουν τις φυσικές λειτουργίες των οικοσυστημάτων. Οι προτεινόμενες απαγορεύσεις και οι όροι/προϋποθέσεις για τις επιτρεπόμενες χρήσεις και δραστηριότητες που καταγράφονται στο Παράρτημα του παρόντος για τις ΠΠΒ και τα Εθνικά Πάρκα, ισχύουν και για τις περιπτώσεις των ΚΑΖ και των προστατευόμενων τοπίων και προστατευόμενων φυσικών σχηματισμών.

Θεσμοθέτηση του στόχου 10% για αυστηρή προστασία και αποσαφήνιση του περιεχομένου του

Προκειμένου να ανταποκριθεί η χώρα μας στον στόχο 10% αλλά και στις εκκλήσεις των επιστημόνων για υγιή θαλάσσια οικοσυστήματα, είναι κρίσιμης σημασίας **να ενσωματωθεί ο στόχος 10% για αυστηρή προστασία στην εθνική νομοθεσία**, όπως άλλωστε έχει ήδη γίνει με τον στόχο 30% για τις προστατευόμενες περιοχές. Είναι σημαντικό ο στόχος να αναφέρεται σε “αυστηρή προστασία” και όχι “υψηλή προστασία” όπως προβλέπεται για ορισμένα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα στο άρθρο 174 παρ. 2 του

ν. 5037/2023 για να υπάρχει εναρμόνιση με την Ευρωπαϊκή Στρατηγική και τις κατευθύνσεις της Επιτροπής. Επίσης, η έννοια της αυστηρής προστασίας θα πρέπει επίσης να αποσαφηνιστεί στη νομοθεσία και να δοθούν συγκεκριμένες κατευθύνσεις για τις επιτρεπόμενες χρήσεις και δραστηριότητες.

Η **διαμόρφωση ενός κατευθυντήριου οδηγού από το ΥΠΕΝ (με τη συνδρομή του ΟΦΥΠΕΚΑ και της Επιτροπής “Φύση 2000”)** για την εφαρμογή του καθεστώτος αυστηρής προστασίας στην πράξη, ειδικά ως στοιχείο του χαρακτηρισμού των ζωνών προστασίας και του καθορισμού των επιτρεπόμενων χρήσεων και δραστηριοτήτων, θα συμβάλλει σε μια εναρμονισμένη προσέγγιση σε όλες τις ΘΠΠ και στην ομοιόμορφη επίτευξη του στόχου βάσει οικολογικών κριτηρίων στο σύνολο της θαλάσσιας επικράτειας της χώρας. Ο κατευθυντήριος αυτός οδηγός θα διευκολύνει τις σχετικές διαδικασίες τόσο στο πλαίσιο του έργου των ΕΠΜ και της έκδοσης προεδρικών διαταγμάτων για τις ΘΠΠ, όσο και σε μελλοντικές διαδικασίες για την επίτευξη του στόχου 10%. Λαμβάνοντας υπόψη ότι είναι σε εξέλιξη το έργο των ΕΠΜ, ο οδηγός αυτός θα πρέπει να εκδοθεί άμεσα και να περιλαμβάνει τα κύρια χαρακτηριστικά του καθεστώτος αυστηρής προστασίας, βάσει του κατευθυντήριου οδηγού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με σαφή αναφορά στην εθνική νομοθεσία και τις ζώνες προστασίας και χρήσεις γης (όπως αναλύεται ανωτέρω) καθώς και κριτήρια επιλογής των περιοχών για την εφαρμογή του στην πράξη.

Επιπλέον, η χώρα μας θα πρέπει να επικαιροποιήσει άμεσα την Εθνική Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα προκειμένου να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της βάσει της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιοποικιλότητα στο πλαίσιο του νέου παγκόσμιου πλαισίου του Κούνμινγκ-Μόντρεαλ.⁴¹ **Είναι σημαντικό συνεπώς να ενταχθεί ο στόχος 10% αυστηρής προστασίας στη νέα Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα, να αποσαφηνιστούν τα κύρια χαρακτηριστικά του καθεστώτος αυτού και να προβλεφθούν συγκεκριμένα και στοχευμένα βήματα και δράσεις για την υλοποίησή του στην πράξη στο Σχέδιο Δράσης.** Δεδομένου ότι η θέσπιση και εφαρμογή ενός καθεστώτος αυστηρής προστασίας ανταποκρίνεται σε υποχρεώσεις που πηγάζουν από διαφορετικά ενωσιακά νομοθετήματα (οδηγία 92/43/ΕΟΚ, οδηγία 2008/56/ΕΚ, Κανονισμός 2024/1991 για την αποκατάσταση της φύσης), η εναρμόνιση των απαιτούμενων δράσεων για τη συμμόρφωση με τα νομοθετήματα αυτά και την επίτευξη του στόχου 10% της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής είναι απαραίτητο να γίνει μέσω της ένταξής τους στη νέα Εθνική Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα και στο σχετικό Σχέδιο Δράσης.

Άλλα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν ενσωματώσει τον στόχο 10% στις εθνικές στρατηγικές τους για τη βιοποικιλότητα. Ενδεικτικά, η Ιταλία και η Ισπανία έχουν εντάξει τους στόχους 30% και 10% στην εθνική στρατηγική τους για τη βιοποικιλότητα με αναφορά στους αντίστοιχους στόχους της ΕΕ.⁴²

Ομοίως, η Γαλλία έχει ενσωματώσει τους στόχους για 30% ΘΠΠ και 10% για “protection forte” δηλαδή ένα “υψηλό επίπεδο προστασίας” (“un niveau eleve de protection”) στην νέα εθνική στρατηγική για τις

προστατευόμενες περιοχές (χερσαίες και θαλάσσιες).⁴³ Οι στόχοι αυτοί έχουν ενσωματωθεί και στη γαλλική νομοθεσία⁴⁴ ενώ με διάταγμα⁴⁵ ορίζεται η έννοια του “protection forte” καθώς και η διαδικασία για την υλοποίησή του στην πράξη με αναφορά σε υφιστάμενη νομοθεσία για τις προστατευόμενες περιοχές.

Προτάσεις

1. **Θέσπιση του στόχου για αυστηρή προστασία του 10% της θαλάσσιας επικράτειας της χώρας έως το 2030 στην εθνική νομοθεσία** (ν. 5037/2023) και αποσαφήνιση της έννοιας αυτής, καθώς και ενσωμάτωση του στη **νέα Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα** με προσδιορισμό συγκεκριμένων και στοχευμένων βημάτων και δράσεων για την επίτευξή του έως το 2030.
2. **Καθορισμός ζωνών προστασίας και επιτρεπόμενων χρήσεων/δραστηριοτήτων που συνάδουν με το καθεστώς αυστηρής προστασίας** στα προεδρικά διατάγματα και τα σχέδια διαχείρισης των ΘΠΠ βάσει των οικολογικών αναγκών εκάστης περιοχής, της οικοσυστημικής προσέγγισης και της αρχής της προφύλαξης. Η πρόταση αυτή αφορά το εν εξελίξει έργο για την εκπόνηση ΕΠΜ και την έκδοση προεδρικών διαταγμάτων και σχεδίων διαχείρισης για όλες τις περιοχές του δικτύου Natura 2000 καθώς και τη διαδικασία θέσπισης δύο νέων εθνικών θαλάσσιων πάρκων στο Ιόνιο και το Αιγαίο κατόπιν της σχετικής δέσμευσης της Ελλάδας στην 9η Διεθνή Διάσκεψη για τους Ωκεανούς τον Απρίλιο 2024.
3. **Σχεδιασμός δράσεων για την αποκατάσταση θαλάσσιων οικοτόπων μέσω της θέσπισης καθεστώτος αυστηρής προστασίας** και ενσωμάτωσή τους στο επικείμενο Εθνικό Σχέδιο Αποκατάστασης στο πλαίσιο της εφαρμογής του νέου Κανονισμού 2024/1991 για την αποκατάσταση της φύσης.
4. **Διαμόρφωση ενός κατευθυντήριου οδηγού από το ΥΠΕΝ (με τη συνδρομή του ΟΦΥΠΕΚΑ και της Επιτροπής “Φύση 2000”) για την ομοιομορφή και συνεκτική εφαρμογή της αυστηρής προστασίας** σε όλες τις ΘΠΠ της χώρας που θα συμβάλλει τόσο στις εν εξελίξει διαδικασίες για την έκδοση προεδρικών διαταγμάτων για τις ΘΠΠ, όσο και σε μεταγενέστερες σχεδιαζόμενες δράσεις (π.χ. στο πλαίσιο της νέας Εθνικής Στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα).

V. Επιλογή περιοχών και διαδικασία για τη θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας

Ο στόχος 10% αυστηρής προστασίας στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα αφορά το «ένα τρίτο των προστατευόμενων περιοχών της ΕΕ» και συνεπώς οι περιοχές που προσμετρώνται στον στόχο αυτό θα πρέπει παράλληλα να αποτελούν περιοχές που εμπίπτουν στον στόχο για νομική προστασία του 30% της θάλασσας και της ξηράς σύμφωνα με τα κριτήρια που παραθέτει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις περιοχές αυτές.⁴⁶ Ειδικότερα, στον στόχο για 30% νομική προστασία περιλαμβάνονται οι εξής περιοχές:⁴⁷

- Περιοχές του δικτύου Natura 2000 βάσει της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους
- Προστατευόμενες περιοχές βάσει της εθνικής νομοθεσίας
- Περιοχές με άλλα αποτελεσματικά μέτρα διατήρησης (Other Effective Conservation Measures, OECMs) εφόσον πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στον κατευθυντήριο οδηγό της αναφέρεται στον ορισμό που έχει διαμορφώσει η διεθνής Σύμβαση του ΟΗΕ για τη βιοποικιλότητα για τα μέτρα αυτά, και εξειδικεύει τους όρους και τις προϋποθέσεις βάσει των οποίων τα OECMs μπορούν να

προσμετρηθούν για την επίτευξη του στόχου 30%.⁴⁸ Η IUCN έχει διαμορφώσει συγκεκριμένα κριτήρια για την αναγνώριση των OECMs⁴⁹, ενώ ο FAO έχει εξειδικεύσει τα κριτήρια αυτά σε σχέση με την αλιεία.⁵⁰

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επισημαίνει ορθά ότι **το καθεστώς αυστηρής προστασίας δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά πρέπει να εφαρμοστεί σε περιοχές που διαθέτουν φυσικά χαρακτηριστικά** τα οποία μπορούν να ευδοκιμήσουν μέσω φυσικών διεργασιών, όπως τα θαλάσσια λιβάδια.⁵¹ Η επιλογή των περιοχών εξαρτάται από τις οικολογικές απαιτήσεις των προστατευτών αντικειμένων και συνδέεται με τους στόχους διατήρησης των εν λόγω τόπων.

Επιπλέον, η επιλογή των περιοχών για την εφαρμογή του καθεστώτος αυστηρής προστασίας θα πρέπει να διέπεται από την οικοσυστημική προσέγγιση για την επίτευξη τόσο των στόχων των οδηγιών 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους και 2009/147/ΕΕ για τα πτηνά όσο και της οδηγίας πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική 2008/56/ΕΚ. Η επιλογή των περιοχών θα πρέπει επίσης να λαμβάνει υπόψη τους στόχους και τις υποχρεώσεις από τον νέο Κανονισμό 2024/1991 για την αποκατάσταση της φύσης. Η υποβαθμισμένη ή φθίνουσα κατάσταση των φυσικών οικοτόπων και των ειδών σε μια περιοχή θα πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τη διαδικασία επιλογής των περιοχών για την εφαρμογή αυστηρής προστασίας.

Ειδικότερα, περιοχές με υψηλής αξίας βιοποικιλότητα (high biodiversity value or potential) και οικοσυστήματα που παρέχουν σημαντικές οικοσυστημικές υπηρεσίες ή εκείνα που θα χρειαστούν αυξημένη ανθεκτικότητα για να προσαρμοσθούν στην κλιματική κρίση, π.χ. τα υδάτινα οικοσυστήματα υψηλής αξίας λόγω της παρθένας κατάστασής τους ή λόγω του σημαντικού ρόλου τους στην οικολογική συνδεσιμότητα για τα μεταναστευτικά ψάρια, αποτελούν περιοχές που χρήζουν της εφαρμογής καθεστώτος αυστηρής προστασίας για τη διατήρηση ή την αποκατάστασή τους.⁵² Επίσης, είναι σημαντικό να προτεραιοποιηθούν περιοχές οι οποίες αποφέρουν πολλαπλά οφέλη τόσο για την αντιμετώπιση της απώλειας της βιοποικιλότητας όσο και για τον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική κρίση. Όπως θα διαφανεί στα παρακάτω παραδείγματα, πολλές από τις ενδεικτικά προτεινόμενες περιοχές αλληλεπικαλύπτονται και συμβάλλουν στην επίτευξη πολλαπλών στόχων.

Βάσει των προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της επιστημονικής βιβλιογραφίας, προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στις εξής περιοχές για τη θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας:

- **Σημαντικές περιοχές οικοσυστημάτων πλούσιων σε άνθρακα όπως τα θαλάσσια αγγειόσπερμα συμπεριλαμβανομένων των λιβαδιών Ποσειδωνίας**

Τα πλούσια σε άνθρακα θαλάσσια οικοσυστήματα (carbon-rich ecosystems) αποτελούν κατεξοχήν περιοχές οι οποίες χρήζουν αυστηρής προστασίας.⁵³ Θαλάσσια οικοσυστήματα όπως τα λιβάδια Ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*) και άλλα αγγειόσπερμα (όπως το *Cymodocea nodosa*) καθώς και οι τραγάνες (ενασβεστωμένα κοραλλιοειδή ροδοφύκη), απορροφούν και δεσμεύουν διοξείδιο του άνθρακα και συμβάλλουν με τον τρόπο αυτό στον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής κρίσης.⁵⁴ Για τον λόγο αυτό, τα οικοσυστήματα αυτά συχνά περιγράφονται ως “μπλε άνθρακας” (blue carbon). Σημαντική είναι και η συμβολή των οικοτόπων αυτών στην προσαρμογή στην κλιματική κρίση καθώς λειτουργούν ως ανάχωμα για την προστασία των ακτών από τη διάβρωση αντισταθμίζοντας τις επιπτώσεις της ανόδου της στάθμης της θάλασσας και της δράσης των κυμάτων.⁵⁵ Ομοίως σημαντικά οικοσυστήματα για

Οι οικοτόποι αυτοί δέχονται αυξανόμενες απειλές και πιέσεις, όπως αγκυροβολία, αλιεία με συρόμενα εργαλεία (τράτες βυθού και γρι-γρι εφόσον γίνεται χρήση των κυκλικών δικτύων ως συρόμενων), ρύπανση κ.α. και μπορούν να επωφεληθούν σημαντικά από την υπαγωγή τους σε καθεστώς αυστηρής προστασίας με πολλαπλά οφέλη τόσο για την υγεία των οικοσυστημάτων, την ανάκαμψη των ιχθυοαποθεμάτων (βλ. παρακάτω) όσο και τον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική κρίση. Ειδικότερα, η IUCN τονίζει τη σημασία της αυστηρής προστασίας σε παράκτιους οικοτόπους άνθρακα (carbon habitats) όπως μανγκρόβια, θαλάσσια λιβάδια, αλμυρόβαλτοι, καθώς “μπορούν να διασφαλίσουν ότι δεν προκύπτουν νέες εκπομπές από την απώλεια και υποβάθμιση των περιοχών αυτών” και ότι “προάγουν τη δέσμευση νέου άνθρακα μέσω της αποκατάστασης των υποβαθμισμένων παράκτιων οικοτόπων”.⁵⁶

Στην Ελλάδα, δεν υφίσταται επίσημη χαρτογράφηση σε εθνικό επίπεδο για το σύνολο των θαλάσσιων αγγειόσπερμων,⁵⁷ ωστόσο υπάρχουν πρόσφατες δημοσιευμένες μελέτες που περιλαμβάνουν τη χαρτογράφηση και την καταγραφή των εν λόγω περιοχών.⁵⁸ Ελάχιστα χαρτογραφημένες είναι οι περιοχές με κοραλλιογενείς σχηματισμούς όπως οι τραγάνες. Οι υφιστάμενες μελέτες αυτές θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως βάση για τη θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας εντός των ΘΠΠ. Μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν στοιχεία από την

Εποπτεία και Αξιολόγηση του καθεστώτος διατήρησης οικοτόπων (άρθρα 11 και 17 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ). Η χαρτογράφηση θαλάσσιων οικοτόπων έχει συμπεριληφθεί στην επικαιροποίηση του προγράμματος μέτρων για την επίτευξη ή τη διατήρηση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης στα θαλάσσια ύδατα (οδηγίας 2008/56/ΕΚ)⁵⁹ και σχετική δέσμευση ανακοινώθηκε από την Ελλάδα στο πλαίσιο της 9ης Διεθνούς Διάσκεψης για τους Ωκεανούς τον Απρίλιο.⁶⁰

- **Απειλούμενα οικοσυστήματα που είναι απαραίτητα για την ανάκαμψη των ιχθυοαποθεμάτων - περιοχές αναπαραγωγής ψαριών και νηπιотροφεία**

Η θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας σε περιοχές που είναι σημαντικές για την αναπαραγωγή ιχθύων καθώς και σε νηπιотροφεία έχει πολλαπλά οφέλη και μπορεί να συμβάλει σημαντικά τόσο στην ανάκαμψη των ιχθυοαποθεμάτων όσο και στην ενίσχυση της υγείας των θαλάσσιων οικοσυστημάτων. Οι περιοχές αναπαραγωγής και τα νηπιотροφεία συνδέονται με την ύπαρξη σημαντικών βενθικών οικοσυστημάτων όπως τα λιβάδια ποσειδωνίας και εν γένει τα θαλάσσια αγγειόσπερμα καθώς και οι κοραλλιογενείς σχηματισμοί (τραγάνες).⁶¹ Περιοχές σε εκβολές ποταμών και λιμνοθάλασσες (μεταβατικά ύδατα) είναι επίσης σημαντικές περιοχές για την αναπαραγωγή συγκεκριμένων ψαριών και θα μπορούσαν να αποτελέσουν περιοχές που θα επωφεληθούν από τη θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις περαιτέρω μελέτες απαιτούνται για τον εντοπισμό των περιοχών αυτών, ωστόσο προτεραιότητα μπορεί να δοθεί στις προαναφερθείσες περιοχές για τις οποίες υπάρχουν κάποια επιστημονικά δεδομένα, όσο και σε περιοχές που βάσει της αρχής της προφύλαξης υπάρχει ανάγκη θέσπισης μέτρων λόγω των αυξημένων πιέσεων που υφίστανται από ανθρωπογενείς δραστηριότητες (π.χ. υποβαθμισμένα οικοσυστήματα ή περιοχές αναπαραγωγής ειδών για τα οποία έχει καταγραφεί σημαντική μείωση ή υφίστανται σημαντικές πιέσεις).

- **Κρίσιμα ενδiciaτήματα για τη διαβίωση και την αναπαραγωγή απειλούμενων ειδών**

Περιοχές στις οποίες διαβιούν και αναπαράγονται προστατευόμενα ή / και απειλούμενα είδη είναι σημαντικοί πυρήνες που συμβάλλουν στην ανάκαμψη της βιοποικιλότητας. Η θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας για τα ενδiciaτήματα αυτά και η κατά το δυνατόν εξάλειψη των πιέσεων και απειλών μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας των ειδών

και στην ενίσχυση της υγείας των οικοσυστημάτων αυτών με πολλαπλά οφέλη. Κρίσιμες περιοχές για την αναπαραγωγή (όπως θαλάσσια σπήλαια αναπαραγωγής της Μεσογειακής φώκιας, περιοχές φωλέασης ορνιθοπανίδας σε βραχώδεις ακτές) ή για τον κύκλο ζωής (όπως μεταναστευτικά περάσματα ή περιοχές τροφοληψίας and resting areas) σημαντικών και απειλούμενων ειδών όπως ο φυσητήρας, ο ζιφιός, πολλά είδη θαλασσοπούλιων, επωφελοούνται από τη θέσπιση αυστηρού καθεστώτος προστασίας.

Διαδικασία για τη θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας

Η θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας προϋποθέτει τη συνεργασία και τον συντονισμό μεταξύ των αρμόδιων υπουργείων, όπως το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας και το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, και του ΟΦΥΠΕΚΑ, και επιστημονικών και ερευνητικών φορέων, προκειμένου να ληφθούν υπόψη όλα τα απαιτούμενα στοιχεία και δεδομένα και να διασφαλιστεί ότι οι περιοχές που θα εφαρμοστεί το καθεστώς αυτό αποτελούν περιοχές που χρήζουν αυστηρής προστασίας. Παραδείγματος χάριν, η Γερμανία έχει δημιουργήσει μια ομάδα εργασίας εμπειρογνομόνων (expert working group) με μέλη όλων των σχετικών Διοικήσεων για να διαμορφώσουν μια τυποποιημένη διαδικασία για τον προσδιορισμό των περιοχών που είναι κατάλληλες για τον στόχο του 10%.⁶² Θα ήταν χρήσιμο και για τη χώρα μας να συσταθεί με πρωτοβουλία του ΥΠΕΝ μια ομάδα εργασίας με συμμετοχή της Διοίκησης (Υπουργείων, ΟΦΥΠΕΚΑ) και επιστημόνων προκειμένου να εντοπιστούν βάσει συγκεκριμένων οικολογικών κριτηρίων κατάλληλες προτεινόμενες περιοχές για την εφαρμογή αυστηρής προστασίας (είτε εντός υφιστάμενων ΘΠΠ ή νέων).

Παράλληλα, η διαδικασία θέσπισης του αυστηρού προστατευτικού καθεστώτος είναι σημαντικό να στηρίζεται σε συμμετοχικές διαδικασίες διαβούλευσης με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων και των τοπικών κοινωνιών για να ληφθούν υπόψη οι τοπικές συνθήκες συμπεριλαμβανομένων κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων και της δυνατότητας ανάπτυξης εναλλακτικών ήπιων δραστηριοτήτων. Η εφαρμογή της αυστηρής προστασίας θα είναι αποτελεσματικότερη στην πράξη εφόσον οι κύριοι χρήστες, και ιδιαίτερα οι παραγωγικοί φορείς, όπως οι αλιείς, και άλλοι εμπλεκόμενοι φορείς, όπως οι περιβαλλοντικές οργανώσεις, έχουν συμμετάσχει στη διαμόρφωσή του και θα συνεχίσουν να συμβάλλουν στη διαχείρισή της ΘΠΠ και μετά τη θέσπισή του.

Τα παραδείγματα άλλων χωρών είναι ενδεικτικά της ανάγκης για συμμετοχικές διαδικασίες. Παραδείγματος χάριν, η - αποτελεσματική όπως αποδείχθηκε - θέσπιση ζωνών αυστηρής προστασίας (no-take zones) **εντός του Θαλάσσιου Πάρκου του Great Barrier Reef στην Αυστραλία** περιελάμβανε προσεκτική στάθμιση των επιστημονικών στοιχείων και δημόσιας διαβούλευσης, με δυναμική καθοδήγηση από τις αρμόδιες αρχές του θαλάσσιου πάρκου.⁶³ Παρομοίως, η επιτυχία της εφαρμογής αυστηρής προστασίας (No-Take Marine Reserve) στο **Εθνικό Πάρκο Cabo Pulmo στο Μεξικό** οφείλεται κυρίως στις πρωτοβουλίες, την καθοδήγηση και τη στήριξη από την τοπική κοινωνία καθώς και την ουσιαστική εφαρμογή των μέτρων από τους τοπικούς εμπλεκόμενους φορείς.⁶⁴

Οι τοπικές κοινωνίες και άλλοι εμπλεκόμενοι (κυρίως παραγωγικοί) φορείς μπορούν να επωφεληθούν πολλαπλώς από τη λήψη αυστηρών μέτρων προστασίας σε μια περιοχή, τα οποία μακροπρόθεσμα οδηγούν στη βιώσιμη ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, και για τον λόγο αυτό είναι σημαντικό οι κοινωνίες αυτές να αποτελούν και μέρος της διαδικασίας διαμόρφωσης τους.

Τέλος, προκειμένου να επιτευχθεί η αποτελεσματική εφαρμογή ενός καθεστώτος αυστηρής προστασίας είναι

κρίσιμης σημασίας να **διασφαλιστούν τα κατάλληλα μέσα και οι απαιτούμενοι πόροι για την εν λόγω περιοχή**. Είναι σημαντικό συνεπώς στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων των Μονάδων Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών του ΟΦΥΠΕΚΑ, να υλοποιηθούν δράσεις για την προώθηση της συμμόρφωσης (π.χ. ενημέρωση των χρηστών για τις απαγορεύσεις και τις ρυθμίσεις), και να ληφθούν κατάλληλα μέτρα για την ουσιαστική εφαρμογή των προστατευτικών μέτρων (όπως εκπόνηση και υλοποίηση σχεδίων φύλαξης, διενέργεια ελέγχων, επιβολή κυρώσεων, αξιολόγηση των μέτρων και προσαρμογή τους).⁶⁵

Η ουσιαστική αντιμετώπιση παραβατικών περιστατικών θα δημιουργήσει ένα κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των χρηστών και της ΘΠΠ, αποφεύγοντας ζητήματα αθέμιτου ανταγωνισμού εις βάρος των χρηστών που συμμορφώνονται με τις απαγορεύσεις και ρυθμίσεις, και θα συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της αυστηρής προστασίας που είναι η ανάκαμψη και ενίσχυση της ανθεκτικότητας των οικοσυστημάτων.

Η διασφάλιση των απαιτούμενων πόρων όλων των αρμόδιων φορέων που εμπλέκονται στις ενέργειες αυτές (π.χ. προσωπικό, εξοπλισμός) είναι κρίσιμης σημασίας για την αποτελεσματική εφαρμογή ενός καθεστώτος αυστηρής προστασίας

Προτάσεις

- 5. Δημιουργία ομάδας εργασίας εμπειρογνομόνων προκειμένου να εντοπιστούν βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων κατάλληλες προτεινόμενες περιοχές** για την εφαρμογή αυστηρής προστασίας (είτε εντός υφιστάμενων ΘΠΠ ή νέων). Η επιλογή των περιοχών θα πρέπει να στηρίζεται σε οικολογικά κριτήρια με προτεραιοποίηση περιοχών που έχουν υψηλή αξία για τη βιοποικιλότητα, όπως οικοσυστήματα πλούσια σε άνθρακα, περιοχές αναπαραγωγής ιχθύων και νηπιотροφεία, και κρίσιμα ενδιαίτηματα για την αναπαραγωγή και διαβίωση απειλούμενων ειδών.
- 6. Σχεδιασμός και υλοποίηση συμμετοχικών διαδικασιών και ενεργειών διαβούλευσης κυρίως σε τοπικό επίπεδο** (π.χ. ημερίδες, συναντήσεις, διάχυση σχετικού υλικού για τα οφέλη της αυστηρής προστασίας) με σκοπό την ενημέρωση των εμπλεκόμενων φορέων και των τοπικών κοινωνιών και την ουσιαστική συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων σχετικά με την εφαρμογή καθεστώτος αυστηρής προστασίας.
- 7. Διασφάλιση ότι οι περιοχές με θεσμοθετημένο καθεστώς αυστηρής προστασίας θα έχουν τα κατάλληλα μέσα** (π.χ. μηχανισμούς για την προώθηση της συμμόρφωσης) και τους **απαιτούμενους πόρους** (π.χ. για φύλαξη, για ελέγχους, παρακολούθηση κ.α.) προκειμένου να εφαρμοστεί ουσιαστικά και αποτελεσματικά το καθεστώς αυτό.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η παρούσα έκθεση αποσκοπεί στο να συμβάλει στην αποσαφήνιση της έννοιας της αυστηρής προστασίας και της εφαρμογής της στην πράξη στην Ελλάδα προκειμένου να ανταποκριθεί η χώρα μας αποτελεσματικά και έγκαιρα στην επίτευξη του στόχου της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα για 10% αυστηρή προστασία και στις αντίστοιχες εκκλήσεις της επιστημονικής κοινότητας, στο πλαίσιο της δημιουργίας ενός οικολογικά αντιπροσωπευτικού και συνεκτικού δικτύου ΘΠΠ με αποτελεσματική και συμμετοχική διαχείριση.

Η θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας σε περιοχές υψηλής σημασίας για τη βιοποικιλότητα αποτελεί σημαντικό βήμα για την προστασία και τη διατήρηση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας και την υγεία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων της χώρας μας.

Οι περιοχές με αυστηρό καθεστώς προστασίας αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο το οποίο έχει αποδειχθεί με επιστημονικά στοιχεία ότι παρέχει σημαντικά οφέλη για τη θαλάσσια βιοποικιλότητα. Οι περιοχές αυτές θα πρέπει να επιλεγούν βάσει οικολογικών κριτηρίων προτεραιοποιώντας περιοχές οι οποίες αποφέρουν πολλαπλά οφέλη τόσο για τον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική κρίση όσο και για την ανάκαμψη των ιχθυοαποθεμάτων και την ενίσχυση της κατάστασης των οικοσυστημάτων.

Συμμετοχικές διαδικασίες που επιτρέπουν την ουσιαστική συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων, ειδικά των παραγωγικών φορέων όπως οι αλιείς, και των τοπικών κοινωνιών είναι κρίσιμες για να επιτευχθεί η ουσιαστική εφαρμογή των προστατευτικών μέτρων

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τις χρήσεις που αφορούν στο θαλάσσιο περιβάλλον και προβλέπονται στη ΖΑΠΦ και ΖΠΦ (βάσει των άρθρων 14 α και β του π.δ. 59/2018) και αξιολογεί κατά πόσο είναι συμβατές με το καθεστώς αυστηρής προστασίας και υπό ποιους όρους και προϋποθέσεις.

Πίνακας 1: Χρήσεις σχετικές με το θαλάσσιο περιβάλλον που επιτρέπονται σε ΖΑΠΦ & ΖΠΦ σύμφωνα με το π.δ. 59/2018 και αξιολόγηση συμβατότητας με το καθεστώς αυστηρής προστασίας

Χρήσεις σχετικές με το θαλάσσιο περιβάλλον που επιτρέπονται σε ΖΑΠΦ & ΖΠΦ σύμφωνα με το π.δ. 59/2018	Εξειδίκευση θαλάσσιας χρήσης	Συμβατή/ Μη συμβατή/ Υπό προϋποθέσεις συμβατή	Σχόλια και προϋποθέσεις
(11) Κέντρα έρευνας και επιστημονική έρευνα που αφορούν τη Ζώνη	Επιστημονική έρευνα		Η επιστημονική έρευνα επιτρέπεται κατ'αρχήν και είναι συμβατή με την έννοια της αυστηρής προστασίας, ωστόσο θα πρέπει να συνοδεύεται από τις εξής προϋποθέσεις: i. Στόχος των ερευνητικών δραστηριοτήτων είναι η προστασία και αποκατάσταση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και η επαύξηση της επιστημονικής γνώσης ii. Χρησιμοποιούνται μέθοδοι οι οποίες συνάδουν με την προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, οικοτόπων και ειδών, καθώς και ζητήματα ευζωίας και καλής μεταχείρισης των ζώων. Η συλλογή υδρόβιων οργανισμών για ερευνητικούς σκοπούς να επιτρέπεται μόνο κατ'εξάιρεση και εφόσον οι μη επεμβατικές ερευνητικές μέθοδοι δεν επαρκούν για να καλύψουν τους επιστημονικούς και ερευνητικούς σκοπούς. iii. Υπόκειται σε διαδικασία αδειοδότησης όπου λαμβάνονται υπόψη τα ως άνω (i) και (ii)
(24) Αγροτικές εκμεταλλεύσεις - εγκαταστάσεις και δραστηριότητες, με εξειδίκευση ανά υποκατηγορίες ανάλογα με τη Ζώνη	(24.9) Αλιεία (ερασιτεχνική και επαγγελματική)		- Δεδομένου ότι κάθε επεμβατική δραστηριότητα με σκοπό την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων δεν συνάδει με την έννοια της αυστηρής προστασίας, η αλιεία (ερασιτεχνική και επαγγελματική) δεν είναι συμβατή με την έννοια της αυστηρής προστασίας και θα πρέπει να απαγορεύεται. - Κατ' εξάιρεση, ενδέχεται να μπορούν να επιτραπούν αλιευτικές δραστηριότητες με στόχο τον έλεγχο των χωροκατακτητικών, ξενικών ειδών υπό αυστηρές προϋποθέσεις βάσει του σχεδίου διαχείρισης της περιοχής. - Σχετικά με την ερευνητική αλιεία βλ. παραπάνω στη χρήση (11).
	(24.4) Υδατοκαλλιέργειες (θαλάσσιες)		Οι υδατοκαλλιέργειες ως δραστηριότητες που είναι παρεμβατικές σε ό,τι αφορά τις επιπτώσεις στα θαλάσσια οικοσυστήματα δεν είναι συμβατές με το καθεστώς αυστηρής προστασίας.

Χρήσεις σχετικές με το θαλάσσιο περιβάλλον που επιτρέπονται σε ΖΑΠΦ & ΖΠΦ σύμφωνα με το π.δ. 59/2018	Εξειδίκευση θαλάσσιας χρήσης	Συμβατή/ Μη συμβατή/ Υπό προϋποθέσεις συμβατή		Σχόλια και προϋποθέσεις
	24.10. Συλλογή φυτών, βοτάνων, ασπόνδυλων και μυκήτων (μανιταριών) και βενθικών οργανισμών από το υπόστρωμα της παραλιακής ζώνης			Οι δραστηριότητες αυτές μπορεί να είναι συμβατές μόνο σε περιπτώσεις που σχετίζονται με την επιστημονική έρευνα οπότε θα πρέπει να αξιολογηθούν με βάση τις προϋποθέσεις της χρήσης (11) όπως αναλύονται ανωτέρω.
(26) Εγκαταστάσεις Μέσων Μαζικής Μεταφοράς, με εξειδίκευση ανά υποκατηγορίες ανάλογα με τη Ζώνη (*)	26.12.7 Θαλάσσιοι διάδρομοι κίνησης σκαφών (*)			- Η διέλευση πλοίων που μεταφέρουν επικίνδυνα φορτία όπως δεξαμενόπλοια και άλλων πλοίων με υψηλή χωρητικότητα (tonnage) όπως τα φορτηγά (ro-ro cargo) δεν είναι συμβατά με την έννοια της αυστηρής προστασίας και η διέλευσή τους θα πρέπει να απαγορεύεται (λαμβάνοντας υπόψη τους κανόνες της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας όπως έχει κυρωθεί με τον ν. 2321/1995). - Η διέλευση, κίνηση και παραμονή άλλων πλοίων σκαφών και πλωτών μέσων επιτρέπεται μόνο κατά περίπτωση και εφόσον συνάδουν με τους στόχους διατήρησης των προστατευτέων αντικειμένων και θα γίνονται υπό συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις που σχετίζονται με το είδος του σκάφους, την ταχύτητα κλπ. <u>Σημείωση:</u> Η χρήση αυτή αφορά αποκλειστικά τη διέλευση σκαφών. Η χρήση σκαφών για τουριστικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες αναψυχής, όπως π.χ. θαλάσσια σπόρ, παρακολούθηση θαλάσσιων ειδών από σκάφη (πχ. turtle/dolphin watching) κ.α., υπάγονται στη χρήση (52), βλ. παρακάτω.
	26.11. Λιμενικές ζώνες επιβατικής, εμπορικής, αλιευτικής, βιομηχανικής και τουριστικής δραστηριότητας, μαρίνες (*)			- Λόγω των επιπτώσεων που έχουν σε προστατευτέα αντικείμενα η χρήση αυτή δεν είναι συμβατή με την έννοια της αυστηρής προστασίας και θα πρέπει να απαγορεύονται. - Η αγκυροβολία, η οποία δεν περιλαμβάνεται ρητά σε κάποια άλλη χρήση, και προτείνεται στις υπό διαβούλευση ΕΠΜ ως εξειδίκευση της χρήσης (26.11) θα πρέπει να επιτρέπεται κατά περίπτωση και με όρους και περιορισμούς ανάλογα με τους στόχους διατήρησης. - Σε περιοχές με ευαίσθητα βενθικά οικοσυστήματα η αγκυροβολία θα πρέπει να επιτρέπεται μόνο κατόπιν της εγκατάστασης ειδικών ναυδέτων χαμηλής όχλησης (οικολογικά ναύδετα) σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.

Χρήσεις σχετικές με το θαλάσσιο περιβάλλον που επιτρέπονται σε ΖΑΠΦ & ΖΠΦ σύμφωνα με το π.δ. 59/2018	Εξειδίκευση θαλάσσιας χρήσης	Συμβατή/ Μη συμβατή/ Υπό προϋποθέσεις συμβατή	Σχόλια και προϋποθέσεις
(48.2) Εγκαταστάσεις α) Οι κατασκευές δικτύων υποδομής και εγκαταστάσεων κοινής ωφέλειας, μετά των παραρτημάτων αυτών (υπέργειων και υπόγειων) (*)	Εγκατάσταση θαλάσσιων καλωδίων και άλλων κατασκευών στον πυθμένα και βυθό της θάλασσας		- Οι εγκαταστάσεις αυτές είναι παρεμβατικές με σημαντικές επιπτώσεις σε προστατευόμενα βενθικά οικοσυστήματα τα οποία χρήζουν αυστηρής προστασίας και συνεπώς η εν λόγω χρήση σε περιοχές με προστατευόμενους βενθικούς οικοτόπους δεν συνάδει με την έννοια της αυστηρής προστασίας. - Κατ' εξαίρεση και μόνο σε περίπτωση όπου η εν λόγω χρήση δεν δύναται να αποφευχθεί⁶⁶ και εφόσον δεν υπονομεύει τους στόχους διατήρησης και δεν επιφέρει επιπτώσεις στις φυσικές διεργασίες, μπορεί να επιτραπεί υπό αυστηρούς όρους.
β) Η εγκατάσταση σταθμών μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης, θορύβου και μετεωρολογικών παραμέτρων με τον αναγκαίο εξοπλισμό (*)			Η χρήση αυτή μπορεί να επιτρέπεται υπό την προϋπόθεση ότι είναι αναγκαία για την εξυπηρέτηση της προστασίας και της βέλτιστης διαχείρισης της ΘΠΠ και δεν μπορούν να συλλεχθούν στοιχεία από την εγκατάσταση των εν λόγω σταθμών σε άλλη ομοίως κατάλληλη περιοχή
(49) Περίπτερα ενημέρωσης/έργα ερμηνείας περιβάλλοντος (πινακίδες, αποχωρητήρια, περίπτερα, στέγαστρα κ.λπ.	Υποθαλάσσιες πινακίδες π.χ. σε υποθαλάσσια μονοπάτια		Η χρήση αυτή μπορεί να συνδέεται με θαλάσσια αναψυχή, π.χ. στο πλαίσιο καταδυτικού τουρισμού, και δεν επηρεάζει τις φυσικές διεργασίες των οικοσυστημάτων εφόσον υλοποιηθεί με τρόπο που λαμβάνει υπόψη τους στόχους διατήρησης και τις ενδεχόμενες επιπτώσεις από την τοποθέτηση των κατασκευών αυτών στον βυθό.
(51) Έργα προστασίας από διάβρωση, κατολισθήσεις και στήριξη εδαφών			Η χρήση αυτή έχει στόχο την προστασία της περιοχής από κινδύνους που σχετίζονται με τη διάβρωση και είναι συμβατή με την έννοια της αυστηρής προστασίας.
(54) Πλωτές υποδομές και εγκαταστάσεις θαλάσσιας αναψυχής			- Η κατασκευή των υποδομών αυτών, υπό προϋποθέσεις που σχετίζονται με την αναγκαιότητά τους και την εκτίμηση των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον, και εφόσον συνάδουν με τους στόχους διατήρησης της ΘΠΠ, μπορεί να θεωρηθεί ότι συνάδει με την έννοια της αυστηρής προστασίας. - Σε ό,τι αφορά ειδικότερα τη δημιουργία καταδυτικών πάρκων, η “πόντιση πλοίων, ναυαγίων, πλωτών ναυπηγημάτων ή άλλων τεχνητών κατασκευών για τη βελτίωση της υποθαλάσσιας χλωρίδα και πανίδας ή της ελκυστικότητας του υποβρύχιου τοπίου” (αρ. 13 παρ. 5 στοιχ. δ ν. 3409/2005 και αρ. 41 ν. 3153/2003) δεν συνάδει με την έννοια της αυστηρής προστασίας και θα πρέπει να απαγορεύεται.

Χρήσεις σχετικές με το θαλάσσιο περιβάλλον που επιτρέπονται σε άλλες ζώνες σύμφωνα με το π.δ. 59/2018	Εξειδίκευση θαλάσσιας χρήσης	Συμβατή/ Μη συμβατή/ Υπό προϋποθέσεις συμβατή	Σχόλια και προϋποθέσεις
(52) Ήπια θαλάσσια αναψυχή (κολύμβηση, ιστιοσανίδα, καταδύσεις, υποβρύχια φωτογράφιση κ.λπ.)			- Οι δραστηριότητες θαλάσσιας αναψυχής επιτρέπονται υπό όρους που σχετίζονται με τους στόχους διατήρησης καθώς και τις οικολογικές συνθήκες και τη φέρουσα ικανότητα της εν λόγω περιοχής (π.χ. ημερήσιο όριο επισκεπτών ή εποχιακούς περιορισμούς) στο πλαίσιο του σχεδίου διαχείρισης της ΘΠΠ. - Στη χρήση αυτή πρέπει να απαγορεύονται τουριστικές δραστηριότητες που περιλαμβάνουν τη χρήση μηχανικών μέσων όπως τζετ σκι, μπανάνα, παρακολούθηση θαλάσσιων ειδών από σκάφη (π.χ. turtle/dolphin watching).

(*) Οι χρήσεις με αστερίσκο επιτρέπονται στις σχετικές ζώνες μόνο για την εξυπηρέτηση της προστασίας και βέλτιστης διαχείρισης του προστατευτέου αντικειμένου, σύμφωνα με το άρθρο 14 α και β του π.δ. 59/2018, τελευταίο εδάφιο.

Σημείωση: Σχετικά με τις παρακάτω χρήσεις, οι οποίες δεν επιτρέπονται ή επιτρέπονται μόνο για λόγους προστασίας και βέλτιστης διαχείρισης στη ΖΠΦ, σημειώνονται τα εξής:

(52) Ήπια θαλάσσια αναψυχή (κολύμβηση, ιστιοσανίδα, καταδύσεις, υποβρύχια φωτογράφιση κλπ): η χρήση αυτή προβλέπεται στις ειδικές χρήσεις του άρθρου 1 του π.δ. 59/2018 αλλά περιλαμβάνεται – θεωρούμε εκ παραδρομής - μόνο στην ΖΒΔΦΠ και όχι στις λοιπές ζώνες παρά το γεγονός ότι πρόκειται για μια χρήση με περιορισμένες επιπτώσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον και που συνάδει με τον σκοπό της ΖΠΦ. Είναι ενδεικτικό ότι στις ΕΠΜ που έχουν τεθεί σε διαβούλευση, η χρήση αυτή προτείνεται κατά παρέκκλιση σε ΖΠΦ και ΖΔΟΕ.⁶⁷ Η χρήση αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί – υπό προϋποθέσεις όπως αναφέρεται στον παραπάνω Πίνακα – ότι συνάδει με το καθεστώς αυστηρής προστασίας.

(26.12.7) Θαλάσσιοι διάδρομοι κίνησης σκαφών και (26.11) Λιμενικές ζώνες επιβατικής, εμπορικής, αλιευτικής, βιομηχανικής και τουριστικής δραστηριότητας, μαρίνες: οι χρήσεις αυτές προβλέπονται μεν στη ΖΠΦ (και η πρώτη και στη ΖΑΠΦ), αλλά με την επισήμανση ότι “επιτρέπονται μόνο για την εξυπηρέτηση της προστασίας και της βέλτιστης διαχείρισης του προστατευτέου αντικειμένου”. Επιτρέπονται χωρίς αυτόν τον περιορισμό στη ΖΔΟΕ. Με την προτεινόμενη εξειδίκευση (στην περίπτωση της χρήσης (26.11) μόνο σε ό,τι αφορά την αγκυροβολία) και υπό αυστηρές προϋποθέσεις, όπως αναλύονται στον παραπάνω Πίνακα, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι οι χρήσεις αυτές είναι συμβατές με την έννοια της αυστηρής προστασίας.

Επεξήγηση της αξιολόγησης

Χρήσεις συμβατές με την έννοια της αυστηρής προστασίας	
Χρήσεις υπό προϋποθέσεις συμβατές με την έννοια της αυστηρής προστασίας	
Ορισμένες επιμέρους χρήσεις είναι συμβατές κατ’ εξαίρεση και υπό προϋποθέσεις, ενώ άλλες είναι ασύμβατες.	
Χρήσεις μη συμβατές με την έννοια της αυστηρής προστασίας	

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

¹ Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework, 15/4 Decision adopted by the Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity, CBD/COP/DEC/15/4, 19 December 2022. Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030 Επαναφορά της φύσης στη ζωή μας, Βρυξέλλες, 20.5.2020, COM(2020) 380 final. UNEP/MAP-SPA/RAC, Post-2020 Strategic Action Programme for the Conservation of Biodiversity and Sustainable Management of Natural Resources in the Mediterranean Region (2021).

² Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030 Επαναφορά της φύσης στη ζωή μας, Βρυξέλλες, 20.5.2020, COM(2020) 380 final, σελ. 6.

³ Commission Staff Working Document, Criteria and guidance for protected areas designations, Brussels, 28.1.2022, SWD(2022) 23 final. [Criteria and guidance for protected areas designations - Staff Working Document \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022SC0023)

⁴

<https://cdr.eionet.europa.eu/help/pledge/Documents/guidelines>

⁵ *Ibid*, Table 4.1.

⁶ Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030 Επαναφορά της φύσης στη ζωή μας, Βρυξέλλες, 20.5.2020, COM(2020) 380 final, σελ. 6.

⁷ Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1991 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 2024, για την αποκατάσταση της φύσης και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2022/869.

⁸ Παράγραφος 10 του Προοιμίου του Κανονισμού (ΕΕ) 2024/1991 για την αποκατάσταση της φύσης και Commission Staff Working Document, Criteria and guidance for protected areas designations, Brussels, 28.1.2022, SWD(2022) 23 final, σελ. 20.

⁹ Το άρθρο 174 παρ. 1 του ν. 5037/2020 προβλέπει: " 1. Έως το 2030, τουλάχιστον το τριάντα τοις εκατό (30%) της χερσαίας έκτασης, συμπεριλαμβανομένων των αρχέγονων και παλαιών δασών, και το τριάντα τοις εκατό (30%) των χωρικών υδάτων της χώρας ορίζονται ως περιοχές προστασίας της βιοποικιλότητας, σύμφωνα με τις παρ. 1 και 2 του άρθρου 19 του ν. 1650/1986 (Α' 160)."

¹⁰ <https://www.primeminister.gr/en/2021/09/03/27343>.

¹¹ *Ibid*.

¹² Άρθρο 174 παρ. 3 ν. 5037/2023: "3. Έως το 2030, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, σε συνεργασία με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, και κατόπιν επιστημονικής τεκμηρίωσης, μεριμνά για τη στοχευμένη λήψη μέτρων περιορισμού, της αλιείας στο δέκα τοις εκατό (10%) των χωρικών υδάτων με σκοπό την αποκατάσταση των υποβαθμισμένων θαλάσσιων οικοσυστημάτων, συμπεριλαμβανομένων των πλούσιων σε άνθρακα οικοσυστημάτων και των σημαντικών περιοχών ωτοκίας και αναπαραγωγής ιχθύων, σύμφωνα με τους οικείους στόχους διατήρησης και τη διαφύλαξη των ιχθυοαποθεμάτων σε βιώσιμα επίπεδα"

¹³ https://www.ourcouncil.europa.eu/ourcouncil/content/uploads/2024/04/A5_OOC-9_PROPOSED-COMMITMENTS_12.4.pdf

¹⁴ Partnership for Interdisciplinary Studies of Coastal Oceans. 2011. The Science of Marine Reserves (2nd Edition, Europe). Commission Staff Working Document, Criteria and guidance for protected areas designations, Brussels, 28.1.2022, SWD(2022) 23 final, σελ. 17-18.

¹⁵ Βλ. K.Grorud-Colvert et al., "The MPA Guide: A framework to achieve global goals for the oceans" 373 *Science* (September 2021). Επίσης, MPAAtlas Guide Definitions <https://mpatlas.org/glossary/#MPAGuide>

¹⁶ E.Sala and S.Giakoumi, "No-take marine reserves are the most effective protected areas in the ocean" *ICES Journal of Marine Science* (2018) 75 (3) 1166-1168. Η μελέτη αυτή καταλήγει ότι «the biomass of the whole fish assemblage is, on average, 670% greater within marine reserves than in unprotected areas, and 343% greater than in partially-protected MPAs. Fish biomass in partially protected MPAs was only 183% greater than in unprotected areas, and often it was not different from unprotected areas. In addition, fish biomass was restored in marine reserves over time after protection, but not in partially-protected MPAs or unprotected areas". Βλ. επίσης, O.Aburto-Oropeza et al., "Large Recovery of Fish Biomass in a No-Take Marine Reserve" (2011) 6 (8) *PLoS ONE*.

¹⁷ C.D.Buxton et al., "When is spillover from marine reserves likely to benefit fisheries?" (2014) 9 (9) *PLoS ONE*: e107032.

Goñi, R., Hilborn, R., Díaz, D., Mallol, S., & Adlerstein, S. "Net contribution of spillover from a marine reserve to fishery catches. (2010) *Marine Ecology Progress Series*, 233-243.

da Silva, I.M., Hill, N., Shimadzu, H., Soares, A.M.V.M., & Dornelas, M. "Spillover effects of a community-managed marine reserve" (2015) 10 (4) *PLoS ONE*.

García-Rubies, A., Hereu, B., & Zabala, M. "Longterm recovery patterns and limited spillover of large predatory fish in a Mediterranean MPA" (2013) 8 (9) *PLoS ONE*.

¹⁸ Fanelli, E., Dell'Anno, A., Nepote, E., Martire, M.L., Musco, L., Bianchelli, S., Gambi, C., Falco, P., Memmola, F., Coluccelli, A., Meola, M., Varrella, S., Danovaro, R., & Corinaldesi, C. "Positive effects of two decades of passive ecological restoration in a historically polluted marine site". (2023) 10 *Frontiers in Marine Science*, 10;

Sala, E., Mayorga, J., Bradley, D., Cabral, R.B., Atwood, T.B., Auber, A., Cheung, W., Costello, C., Ferretti, F., Friedlander, A.M., Gaines, S.D., Garilao, C., Goodell, W., Halpern, B.S., Hinson, A., Kaschner, K., Kesner-Reyes, K., Leprieux, F., McGowan, J., Morgan, L.E., Mouillot, D., Palacios-Abrantes, J., Possingham, H.P., Reberberger, K.D., Worm, B., Lubchenco, J. "Protecting the global ocean for biodiversity, food and climate" (2021) 592 *Nature*, 397-402.

¹⁹ S.E.Lester, B.S.Halpern, K.Grorud-Colvert, J.Lubchenco, B.I.Ruttenberg, S.D.Gaines, S.Airamé & R.R.Warner "Biological effects within no-take marine reserves: a global synthesis" (2009) 384 *Marine Ecology Progress Series*, 33-46.

²⁰ Benyon Review into Highly Protected Marine areas. Final Report (June 2020). Available at https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/890484/hpma-review-final-report.pdf.

²¹ Van der Heijden, L.H. & Kamenos, N.A., "Reviews and syntheses: calculating the global contribution of coralline algae to total carbon burial" (2015) 12 (21). *Biogeosciences*, 6429-6441. Available at: <https://www.biogeosciences.net/12/6429/2015/>.

²² *Ibid*.

²³ CBD COP Decision VII/5 (2004), para. 17. Costello, M.J. "Evidence of economic benefits from marine protected areas" (2024) 88(1) *Scientia Marina*. Επίσης συγκεκριμένα παραδείγματα που αναδεικνύουν τα οφέλη, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικο-οικονομικών, βλ. WWF, Restoring Europe's marine environment: How the new EU nature restoration law can secure a healthy and resilient ocean (2021) διαθέσιμο σε:

https://www.eu.awsassets.panda.org/downloads/wwf_restoring_eu_marine_environment_factsheet_jan_2022.pdf.

²⁴ Gell, F.R., & Roberts, C.M. "Benefits beyond boundaries: the fishery effects of marine reserves" (2003) 18 (9) *Trends in Ecology & Evolution*, 448-455.

²⁵ Sala, E., Costello, C., Dougherty, D., Heal, G., Kelleher, K., Murray, H.J., Rosenberg, A.A., & Sumaila, R. "A general business model for marine reserves" (2013) 8(4) *PLoS ONE*.

²⁶ D.Damalas et al. "The Gyros Island marine reserve: A biodiversity hotspot in the eastern Mediterranean Sea" (2022) 17(2) *PLoS ONE*.

²⁷ Nalmpanti M, Pardalou A, Tsikliras AC, Dimarchopoulou D "Assessing fish communities in a multiple-use marine protected area using an underwater drone (Aegean Sea, Greece)" (2022). *Journal of the Marine Biological Association of the United Kingdom* 1–11.

²⁸ <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/PAG-019-2nd%20ed.-En.pdf>, σελ. 17.

²⁹ https://www.iucn.org/sites/default/files/2022-07/mpas_and_climate_change_issues_brief.pdf

³⁰ Commission Staff Working Document, Criteria and guidance for protected areas designations, Brussels, 28.1.2022, SWD(2022) 23 final, σελ. 19.

³¹ *Ibid* σελ. 21-22.

³² Στο Παράρτημα VII του Κανονισμού για την αποκατάσταση της φύσης, αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής μέτρα αποκατάστασης: "26) Αποκατάσταση σημαντικών περιοχών αναπαραγωγής και γόνων ψαριών. 27) Παροχή δομών ή υποστρωμάτων ώστε να ενθαρρυνθεί η επιστροφή της θαλάσσιας ζωής, προς υποστήριξη της αποκατάστασης υφάλων με κοράλλια, στρείδια ή κροκάλες. 28) Αποκατάσταση των θαλάσσιων λειμώνων και δασών φυκών με ενεργή σταθεροποίηση του πυθμένα της θάλασσας, μείωση και, όπου είναι δυνατόν, εξάλειψη των πιέσεων ή με ενεργή αναπαραγωγή και φύτευση. 29) Αποκατάσταση ή βελτίωση της κατάστασης του πληθυσμού χαρακτηριστικών αυτόχthonων ειδών που είναι ζωτικής σημασίας για την οικολογία των θαλάσσιων οικοτόπων με τη λήψη μέτρων παθητικής ή ενεργητικής αποκατάστασης, για παράδειγμα με εισαγωγή ιχθυοειδών".

³³ B.A. Day, J., Dudley, N., Hockings, M., Holmes, G., Laffoley, D., Stolton, S., Wells, S. and Wenzel, L. (eds.) (2019). *Guidelines for applying the IUCN protected area management categories to marine protected areas*. Second edition. Gland. Switzerland: IUCN. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/PAG-019-2nd%20ed.-En.pdf> , σελ. 9-10. Επίσης, σχετικά με την αντιστοίχιση της έννοιας της αυστηρής προστασίας με τις κατηγορίες της IUCN, βλ. Discussion paper prepared by DG Environment, "Draft definition and examples of 'strict protection' for the marine environment in the context of implementation of the Biodiversity Strategy for 2030" Meeting of the Marine Expert Group, 22-23 February 2021, σελ. 3-5. Διαθέσιμο σε <https://circabc.europa.eu/ui/group/00564ca7-9d16-4b81-bac5-b35fcb84aa33/library/cda6f30c-3fca-41a1-a587-c94de8458c63/details>

³⁴ Commission Staff Working Document, Criteria and guidance for protected areas designations, Brussels, 28.1.2022, SWD(2022) 23 final, σελ. 22.

³⁵ *Ibid*, σελ. 20.

³⁶ Scientific Consensus Statement on marine reserves and MPAs όπως παρουσιάζεται στο J.Lubchenko et al. 'Plugging a hole in the ocean: the emerging science of marine reserves' (2003) 13 *Ecological Applications* Vol. 13, No. 1, Supplement: The Science of Marine Reserves (Feb., 2003), σελ. S3-S7

³⁷ Βλ. ενδεικτικά την ΕΠΜ 8α: Περιοχές Natura 2000 της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (μέρους) Κεφάλαιο 4 του Τεύχους Μελέτης της ΕΠΜ, σελ. 25-26, 34, 132. ΕΠΜ 8β: Περιοχές Natura 2000 των Περιφερειακών Ενοτήτων Νοτίου Αιγαίου – Δωδεκανήσων (μέρους) και Κυκλάδων (2η Ομάδα Περιοχών), Κεφάλαιο 4 του Τεύχους Μελέτης της ΕΠΜ, σελ. 27 και 37.

³⁸ B.A. Carr MH and Reed DC (1993) Conceptual issues relevant to marine harvest refuges: examples from temperate reef fishes. *Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Science* 50, 2019–2028.

Belharet M, Di Franco A, Calo A, Mari L, Claudet J, Casagrandi R, Gatto M, Lloret J, Seve C, Guidetti P and Melia P (2020) Extending full protection inside existing marine protected areas, or reducing fishing effort outside, can reconcile conservation and fisheries goals. *Journal of Applied Ecology* 57, 1948–1957

³⁹ Review of fisheries management measures in Natura 2000 sites (April 2018, prepared by the N2K Group), σελ. 12, διαθέσιμο:

https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/natura-2000/managing-and-protecting-natura-2000-sites_en.

⁴⁰ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1380/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2013, σχετικά με την Κοινή Αλιευτική Πολιτική, την τροποποίηση των κανονισμών του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 1954/2003 και (ΕΚ) αριθ. 1224/2009 και την κατάργηση των κανονισμών του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 2371/2002 και (ΕΚ) αριθ. 639/2004 και της απόφασης 2004/585/ΕΚ του Συμβουλίου (ΟJ L 354, 28.12.2013, p. 22). Βλ. Σχέδιο δράσης της ΕΕ: Προστασία και αποκατάσταση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων για βιώσιμη και ανθεκτική αλιεία, Βρυξέλλες, 21.2.23, (COM)2023 102 final, σελ. 3.

⁴¹ Η τρέχουσα Εθνική Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα εκδόθηκε το 2014. Σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ. 3 στοιχ. α' του ν. 3937/2011 (όπως τροποποιήθηκε και ισχύει) η στρατηγική "καλύπτει χρονική περίοδο τουλάχιστον δέκα (10) ετών, αξιολογείται τουλάχιστον ανά πενταετία από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας και αναθεωρείται, εφόσον απαιτείται, με τη διαδικασία του δεύτερου εδαφίου".

⁴² Ισπανία: Plan Estratégico Estatal del Patrimonio Natural y de la Biodiversidad a 2030, Madrid 2023 και Real Decreto 1057/2022

https://www.miteco.gob.es/es/biodiversidad/temas/conseccion-de-la-biodiversidad/valoracion-y-aspectos-economicos-de-la-biodiversidad/cb_vae_plan_estragico_patrimonio_nat_bi_o.html .

Ιταλία: Strategia Nazionale Biodiversita 2030, Ministero dell' ambiente e della sicurezza energetica (Marzo 2023) και Decreto Ministerial N. 252. Στο σχετικό Σχέδιο Δράσης για την εφαρμογή της Στρατηγικής περιλαμβάνονται συγκεκριμένες δράσεις και βήματα για τον στόχο για την αυστηρή προστασία. <https://www.mase.gov.it/pagina/strategia-nazionale-la-biodiversita-al-2030>

⁴³ <https://www.ecologie.gouv.fr/aires-protegees-en-france> και <https://www.ecologie.gouv.fr/strategie-nationale-biodiversite>

⁴⁴ Άρθρο 110-4 του Κώδικα Περιβάλλοντος (Code de l' environnement): "Ce réseau vise également la mise sous protection forte d'au moins 10 % de l'ensemble du territoire national et des espaces maritimes sous souveraineté ou sous juridiction française" https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTIO00043966053/

⁴⁵ Décret n° 2022-527 du 12 avril 2022 <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT00004551000/>

⁴⁶ Commission Staff Working Document, Criteria and guidance for protected areas designations, Brussels, 28.1.2022, SWD(2022) 23 final, σελ. 19.

⁴⁷ *Ibid*, σελ. 3-4.

⁴⁸ Ο κατευθυντήριος οδηγός οδηγός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (σελ. 15) αναφέρει τα εξής: "OECSs can be counted towards the EU target if: · the area is covered by a national or international legislative or administrative act or a contractual arrangement aiming to achieve long-term conservation outcomes; · conservation objectives and measures are in place; and · effective management and monitoring of the biodiversity in the area is in place".

⁴⁹ IUCN, RECOGNISING AND REPORTING OTHER EFFECTIVE AREA-BASED CONSERVATION MEASURES(IUCN,2019). https://portals.iucn.org/library/no_de/48773

⁵⁰

<https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/822cfedc-a209-4b73-ac2e-b3cb4c10f3eb/content>. Βλ. επίσης D.Petza et al, An operational framework to assess the value of fisheries restricted areas for marine conservation, 102 Marine Policy (2019), 28-39.

⁵¹ Commission Staff Working Document, Criteria and guidance for protected areas designations, Brussels, 28.1.2022, SWD(2022) 23 final, σελ. 19.

⁵² *Ibid*, σελ. 22.

⁵³ Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030 Επαναφορά της φύσης στη ζωή μας, Βρυξέλλες, 20.5.2020, COM(2020) 380 final,

⁵⁴ C.M.Duarte et al. (2013) "The role of coastal plant communities for climate change mitigation and adaptation" Nature Climate Change. O.Serrano et al. (2019). Conservation of blue carbon ecosystems for climate change mitigation and adaptation, Coastal Wetlands. Van der Heijden, L.H. & Kamenos, N.A., (2015). Reviews and syntheses: calculating the global contribution of coralline algae to total carbon burial. *Biogeosciences*, 12(21), 6429-6441.

⁵⁵ *Ibid*.

⁵⁶ IUCN, Marine protected Areas and climate change (Issues brief, November 2017), https://www.iucn.org/sites/default/files/2022-07/mpas_and_climate_change_issues_brief.pdf

⁵⁷ Χαρτογράφηση των περιοχών με λιβάδια ποσειδωνίας περιλαμβάνεται στην υπουργική απόφαση για την απαγόρευση των συρόμενων εργαλείων σε αυτές τις περιοχές (εκτός περιοχών του δικτύου Natura 2000): Υ.α. 167378/14.5.2007 «Ορισμός θαλάσσιων περιοχών με λιβάδια Ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*), στις οποίες απαγορεύεται η αλιεία με συρόμενα εργαλεία» (Δ' 241) και υ.α. 1926/136031/27.11.2020 Τροποποίηση της υπ' αρ. 2886/142447/26-02-2019 κοινής απόφασης του Υπουργού και της Υφυπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (Δ' 105, διόρθωση σφάλματος Δ' 192) «Καθορισμός θαλάσσιων περιοχών, με βλάστηση ιδίως από Ποσειδωνία (*Posidonia oceanica*), στις οποίες απαγορεύεται η αλιεία με συγκεκριμένα εργαλεία, πέραν αυτών που έχουν καθοριστεί με την υπ' αρ. 167378/14-5-2007 απόφαση ΥΠΑΑΤ (Δ' 241).

⁵⁸ Βλ. P.Panagiotidis et al, Seagrass meadows in the Greek Seas: presence, abundance and spatial distribution. *Botanica Marina* (2022) 65. 289-299.

⁵⁹ Υ.α. ΥΠΕΝ/ΔΠΔΥΠ/26689/388/2024 Έγκριση 1ης επικαιροποίησης προγράμματος μέτρων για την επίτευξη ή τη διατήρηση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης στα θαλάσσια ύδατα (Β' 1672)

⁶⁰ https://ypen.gov.gr/wp-content/uploads/2024/04/A5_OOC-9_PROPOSED-COMMITMENTS_GR.pdf

⁶¹ WWF Factsheet, Ζωή στη θάλασσα – Ο άγνωστος βυθός των ελληνικών θαλασσίων (2014), διαθέσιμο σε <https://www.contentarchive.wwf.gr/images/pdfs/coral-factsheet.pdf>. Πουρσανίδης Δημήτρης. 2015. Ανάδειξη των θαλάσσιων περιοχών του Δικτύου NATURA 2000 στην Κρήτη (Τεχνικός οδηγός). Περιφέρεια Κρήτης, Ηράκλειο, σελ. 34.

⁶² Παρουσίαση στην εκδήλωση δικτύωσης (networking event) που οργάνωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με θέμα "Strictly protected marine areas in the context of the EU Biodiversity Strategy", 16 Απριλίου 2024, εκ μέρους του Bundesamt für Naturschutz "Implementing the EU biodiversity strategy in the German North and Baltic Seas - challenges and state of the art", διαθέσιμο στο <https://biogeoprocess.net/wp-content/uploads/2024/04/5.-Germand-and-Baltic.pdf>.

⁶³ L.Fernandes et al. 'Establishing representative no-take areas in the Great Barrier Reef: large-scale implementation of theory on marine protected areas' (2005) *Conservation Biology* 1733, 1742.

⁶⁴ O.Aburto-Oropeza et al., "Large Recovery of Fish Biomass in a No-Take Marine Reserve" *PLoS ONE* 6 (8) (2011), 4.

⁶⁵ O.Aburto-Oropeza et al., "Large Recovery of Fish Biomass in a No-Take Marine Reserve" *PLoS ONE* 6 (8) (2011). K.Grorud-Colvert et al., "The MPA Guide: A framework to achieve global goals for the oceans" 373 *Science* (September 2021), σελ. 2-3.

⁶⁶ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρεται στο παράδειγμα της εγκατάστασης υποβρύχιου καλωδίου που συνδέει ένα απομακρυσμένο αιολικό πάρκο με την ηπειρωτική χώρα και διασχίζει την αυστηρά προστατευόμενη περιοχή. Discussion paper prepared by DG Environment, Meeting of the Marine Expert Group, 22-23 February 2021, σελ. 8. Διαθέσιμο σε <https://circabc.europa.eu/ui/group/00564ca7-9d16-4b81-bac5-b35fcb84aa33/library/cda6f30c-3fca-41a1-a587-c94de8458c63/details>

⁶⁷ Βλ. ενδεικτικά την ΕΠΜ 8β: Περιοχές Natura 2000 των Περιφερειακών Ενοτήτων Νοτίου Αιγαίου – Δωδεκανήσων (μέρους) και Κυκλάδων (2η Ομάδα Περιοχών), Κεφάλαιο 4 του Τεύχους Μελέτης της ΕΠΜ.